BILAG V

Domme afsagt af Domstolen indtil den 31.12.2002
og
som endnu ikke er fuldbyrdet

Belgien

Dom af 21.1.99 i sag C-207/97
Manglende meddelelse af programmer til reduktion af forurening, der skyldes udledning af visse farlige stoffer i vandmiljøet i Fællesskabet.
Artikel 228-proceduren fortsætter.
De belgiske myndigheder har meddelt en ministeriel bekendtgørelse af 12.9.02 fra den vallonske regering og oplysninger fra regionen Bruxelles-hovedstadsområdet om resultatet af foranstaltninger og programmer med henblik på reduktion af forureningen, og dette materiale bliver nu gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 14.9.99 i sag C-171/98
Aftale om lastfordeling indeholdt i den bilaterale aftale mellem Den Belgisk-Luxembourgske Økonomiske Union og Togo.
Tillægsprotokollen, som Belgien har indgået med de togolanske myndigheder, er endnu ikke trådt i kraft. Der er dog fortsat kontakt mellem parterne med henblik på hurtigt at finde en løsning på sagen.

Dom af 9.3.00 i sag C-355/98
Begrænsning i forbindelse med privat overvågnings- og vagtvirksomhed.
Kontakterne videreføres med de belgiske myndigheder for at få uddybet den juridiske analyse af de ændringer af den belgiske lovgivning, der er indført for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 25.5.00 i sag C-307/98
Lovgivningen om kvaliteten af badevand kun delvis i overensstemmelse med EU-retten.
De belgiske myndigheder redegjorde i december 2002 for, hvorledes gennemførelsen af de trufne foranstaltninger skred frem, men disse ændrer ikke afgørende ved tilsidesættelsen af EU-retten. Artikel 228-proceduren fortsætter.

Dom af 14.6.01 i sag C-230/00
Indvirkning på miljøet, stiltiende tilladelse, den belgiske lovgivning til gennemførelse af Rådets direktiv 75/442/EØF om affald, som ændret ved direktiv 91/156, 76/464, 80/68, 84/360 og 85/337, er ikke i overensstemmelse med EU-retten.
Der er indledt en artikel 228-procedure. Men de belgiske myndigheder har senere meddelt teksten til de anordninger, der trådte i kraft den 1.10.02, og som ophæver de omstridte bestemmelser. Sagen vil formodentlig meget snart blive henlagt.

Dom af 3.7.01 i sag C-378/98
Maribel bis og Maribel ter støtteordningerne.
Der er indledt og videreført en procedure i henhold til artikel 228. De belgiske myndigheder fastholder deres holdning til spørgsmålet om støtte under de minimis-grænsen.

Dom af 17.1.02 i sag C-423/00
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 96/82/EF om kontrol med risikoen for større uheld med farlige stoffer.
De belgiske myndigheder har meddelt flere lovgivningsmæssige foranstaltninger til supplering af gennemførelsen. Sagen vil formodentlig meget snart blive henlagt.

Dom af 6.6.02 i sag C-274/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 98/76/EF om adgang til erhvervet godstransport ad landevej og erhvervet personbefordring ad landevej samt om gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, certifikater og andre kvalifikationsbeviser, som skal lette den faktiske udøvelse af etableringsfrihed for de pågældende udøvere af transportvirksomhed inden for indenlandsk og international transport.
De belgiske myndigheder har meddelt, at det belgiske ministerråd den 8.11.02 godkendte en kongelig anordning om passagertransport ad landevej. Kommissionens tjenestegrene afventer den officielle meddelelse af denne kongelige anordning.

Dom af 19.9.02 i sag C-221/01
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/33/EF (samtrafik).
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de belgiske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 5.11.02 i sag C-471/98
Indgåelse af "open skies"-aftaler med De Forenede Stater.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de belgiske myndigheder med en opfordring til at aktivere de opsigelsesklausuler, der er indeholdt i aftalerne med USA, for på den måde at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 19.11.02 i sag C-319/01
Manglende meddelelse af de nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 97/11/EF om ændring af direktiv 85/337/EØF om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de belgiske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 5.12.02 i sag C-324/01

Den belgiske lovgivning er ikke i overensstemmelse med flere bestemmelser i Rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

Nylig afsagt dom.

Danmark

Dom af 5.11.02 i sag C-467/98

Indgåelse af "open skies"-aftaler med De Forenede Stater.

Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de danske myndigheder med en opfordring til at aktivere de opsigelsesklausuler, der er indeholdt i aftalerne med USA, for på den måde at efterkomme Domstolens dom.

Tyskland

Dom af 8.6.99 i sag C-198/97
Kvaliteten af badevand.
Gennemgangen af oplysningerne vedrørende badesæsonen 2001 har medført, at artikel 228-proceduren fortsættes.

Dom af 8.3.01 i sag C-316/99
Manglende meddelelse af nationale gennemførelsesbestemmelser til Rådets direktiv 96/43/EF om ændring og kodifikation af direktiv 85/73/EØF med henblik på finansiering af veterinærundersøgelse og -kontrol af levende dyr og visse animalske produkter.
Sagen synes at udvikle sig i positiv retning, men bør vurderes i lyset af et forslag til ophævelse af direktiv 85/73/EØF, der er under udarbejdelse.

Dom af 11.9.01 i sag C-71/99
Fremsendelse af mangelfuld liste over lokaliteter efter forpligtelsen i medfør af artikel 4 i Rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.
De tyske myndigheder meddelte i januar 2002 en række lovgivningsmæssige foranstaltninger, der i øjeblikket undersøges af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 25.10.01 i sag C-493/99
Tilrådighedsstillelse af arbejdskraft inden for rammerne af et konsortium.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 14.3.02 i sag C-161/00
Mangelfuld national lovgivning til gennemførelse af Rådets direktiv 91/676/EØF om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 20.6.02 i sag C-287/00
Mangelfuld anvendelse af artikel 2, stk. 1, i Rådets direktiv 77/388/EØF (sjette momsdirektiv), undtagelse af forskningsaktiviteter.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de tyske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 15.10.02 i sag C-427/98
Mangelfuld anvendelse af artikel 11 i Rådets direktiv 77/388/EØF (sjette momsdirektiv), varer købt med prisnedsættelse i form af rabatkuponer.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de tyske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 5.11.02 i sag C-476/98
Indgåelse af "open skies"-aftaler med De Forenede Stater.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de tyske myndigheder og opfordret dem til at aktivere de opsigelsesklausuler, der er indeholdt i aftalerne med USA, for således at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 5.11.02 i sag C-325/00
Mangelfuld anvendelse af artikel 28 i EF-traktaten og af Rådets direktiv 79/112/EØF om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om mærkning af og præsentationsmåder for levnedsmidler samt om reklame for sådanne levnedsmidler, kvalitetskontrol, opnåelse af CMA-mærke.
Nylig afsagt dom.

Grækenland

Dom af 23.10.97 i sag C-375/95
Beskatning af brugte biler.
De græske myndigheder har svaret på den supplerende åbningsskrivelse, der er sendt til dem. De har meddelt, at der er en procedure i gang med henblik på en omfattende skattereform. Kommissionens tjenestegrene er stadig i kontakt med myndighederne for at få nøjagtige oplysninger om tidsplanen for lovgivningsproceduren og om, hvorledes denne forløber.

Dom af 15.10.98 i sag C-385/97
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 93/118/EF om finansiering af sundhedsmæssig undersøgelse og kontrol af fersk kød og fjerkrækød.
Procedurens videreførelse bør vurderes i lyset af et forslag til ophævelse af direktiv 85/73/EØF, der er under forberedelse.

Dom af 16.12.99 i sag C-137/99
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af direktiv 96/43/EF om ændring af Rådets direktiv 91/496/EØF om fastsættelse af principperne for tilrettelæggelse af veterinærkontrollen med dyr fra tredjelande.
Procedurens videreførelse bør vurderes i lyset af et forslag til ophævelse af direktiv 85/73/EØF, der er under forberedelse.

Dom af 25.5.00 i sag C-384/97
Manglende meddelelse af programmer til reduktion af forurening, der skyldes udledning af visse farlige stoffer i vandmiljøet i Fællesskabet.
De græske myndigheder har forelagt udkast til og tidsplan for vedtagelsen af et program med henblik på at efterkomme Domstolens dom, og Kommissionens tjenestegrene afventer nu gennemførelsen heraf.

Dom af 15.6.00 i sag C-470/98
Omkostningerne ved den veterinære kontrol med landbrugsprodukter fra tredjelande.
Procedurens videreførelse bør vurderes i lyset af et forslag til ophævelse af direktiv 85/73/EØF, der er under forberedelse.

Dom af 16.11.00 i sag C-214/98
Opkrævning af sundhedsafgifter til dækning af den sundhedsmæssige undersøgelse og kontrol af fersk kød.
Procedurens videreførelse bør vurderes i lyset af et forslag til ophævelse af direktiv 85/73/EØF, der er under forberedelse.

Dom af 11.10.01 i sag C-457/99
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 95/69/EF om betingelser og bestemmelser for godkendelse og registrering af visse foderstofvirksomheder og mellemhandlere.
De græske myndigheder meddelte i december 2002 de nationale foranstaltninger til gennemførelse af direktivet.
Sagen vil formodentlig meget snart blive henlagt.

Dom af 6.12.01 i sag C-166/00
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 97/41/EF om fastsættelse af maksimalgrænseværdier for pesticidrester, Kommissionens direktiv 98/51/EF om betingelser og bestemmelser for godkendelse og registrering af visse foderstofvirksomheder og mellemhandlere samt Kommissionens direktiv 98/67/EF.
Der er indledt en artikel 228-procedure, der endnu ikke er afsluttet.

Dom af 30.1.02 i sag C-103/00
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 92/43/EØF, der mangler foranstaltninger til beskyttelse af Caretta-caretta skildpadden på øen Zante.
Af de oplysninger, som de græske myndigheder har meddelt, fremgår det, at de lovgivningsmæssige rammer for beskyttelse af Caretta-skildpadden og de konkrete beskyttelsesforanstaltninger ikke er tilstrækkelige.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 7.3.02 i sag C-64/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 96/61/EF om integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening.
De græske myndigheder har givet meddelelse om lov 3010/02 om ændring af rammeloven for miljøbeskyttelse samt om ministeriel afgørelse 15393/2332/5.8.02, hvori opregnes de aktiviteter, hvortil kræves en integreret forebyggelse og evaluering af miljøvirkningerne.
En gennemgang af de meddelte foranstaltninger har vist, at de lovgivningsmæssige og administrative foranstaltninger, der er truffet for at efterkomme dommen, er ufuldstændige.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 19.3.02 i sag C-426/98
Mangelfuld gennemførelse af Rådets direktiv 69/335/EØF om kapitaltilførselsafgifter.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de græske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
Myndighederne gav den 7.11.2002 meddelelse om loven af 13.9.2002, som efterkommer Domstolens dom.
Sagen vil formodentlig meget snart blive henlagt.

Dom af 13.6.02 i sag C-33/01

Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 91/689/EØF om farligt affald.

Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de græske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

De græske myndigheders svar, som indeholder oplysninger om nye anlæg, er ved at blive gennemgået.

Dom af 4.7.02 i sag C-173/01

Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 1999/20/EF om ændring af direktiv 70/524/EØF om tilsætningsstoffer til foderstoffer, direktiv 82/471/EØF om visse produkter, der anvendes i foderstoffer, direktiv 95/53/EF om principperne for tilrettelæggelse af offentlig kontrol på foderstofområdet og direktiv 95/69/EF om betingelser og bestemmelser for godkendelse og registrering af visse foderstofvirksomheder og mellemhandlere.

Der er indledt en artikel 228-procedure.

De græske myndigheder har givet meddelelse om lov 364/2002, der gennemfører direktivet i national lov.

Sagen vil formodentlig meget snart blive henlagt.

Spanien

Dom af 22.3.94 i sag C-375/92
Begrænsninger i den fri udveksling af tjenesteydelser for turistguider.
Der er indledt en artikel 228-procedure. De spanske myndigheder sendte ved brev af 9.12.02 Kommissionens tjenestegrene den endelige lovtekst vedrørende Andalusien. Sagen vil formodentlig meget snart blive henlagt.

Dom af 12.2.98 i sag C-92/96, 2. sagsanlæg: C-278/01
Ukorrekt anvendelse af bestemmelserne i Rådets direktiv 76/160/EØF om kvaliteten af badevand, for så vidt angår indlandet.
Sagen blev indbragt for Domstolen i juli 2001, i henhold til artikel 228, stk. 2.
Der er fremsat krav om tvangsbøder.

Dom af 25.11.98 i sag C-214/96
Ukorrekt anvendelse af Rådets direktiv 76/464/EØF om forurening, der er forårsaget af udledning af visse farlige stoffer i Fællesskabets vandmiljø (artikel 7: programmer til formindskelse af forurening).
De spanske myndigheder meddelte i november 2001 meget omfangsrige oplysninger, som Kommissionens tjenestegrene endnu ikke er færdige med at gennemgå.

Dom af 13.9.01 i sag C-417/99
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 96/62/EF om vurdering og styring af luftkvalitet.
De spanske myndigheder meddelte ved brev af 19.2.02 lovgivningsmæssige foranstaltninger, der tager sigte på at efterkomme Domstolens dom. Kommissionens tjenestegrene fortsætter deres kontakter for at sikre sig, at foranstaltningerne er tilstrækkelige til at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 16.5.02 i sag C-232/99
Mangelfulde nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 93/16/EØF om gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for læger.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de spanske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 11.7.02 i sag C-139/00
Mangelfulde nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 89/369/EØF om forebyggelse af luftforurening fra nye kommunale affaldsforbrændingsanlæg.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de spanske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 28.11.02 i sag C-414/01

Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg.

De spanske myndigheder meddelte i december 2002 de lovgivningsmæssige foranstaltninger, som gennemfører direktivet i national lovgivning. Sagen vil formodentlig meget snart blive henlagt.

Frankrig

Dom af 11.6.91 i sag C-64/88, 2. sagsanlæg: C-304/02
Fiskeri: ineffektiv kontrol med overholdelsen af de tekniske bevarelsesforanstaltninger.
Sagen blev indbragt for Domstolen i august 2002 i henhold til traktatens artikel 228, stk. 2. Der er fremsat krav om tvangsbøder.

Dom af 9.12.97 i sag C-265/95
Hindringer for import af spanske jordbær.
De franske myndigheder sendte den 9.9.02 Kommissionens tjenestegrene en meddelelse. Kommissionens tjenestegrene er ved at udarbejde en analyse af situationen.

Dom af 18.3.99 i sag C-166/97
Seine-udløbet, utilstrækkelig klassificering som særligt beskyttet område samt ufuldstændig beskyttelse.
De franske myndigheder svarede i marts 2002 på den begrundede udtalelse, der er sendt til dem. Dette svar er ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 25.11.99 i sag C-96/98
Forringelse af levestederne i Marais poitevin.
De franske myndigheder meddelte i august 2002 deres svar på den begrundede udtalelse, der er sendt dem. De sendte desuden den 18. og 20.11.02 supplerende svar, der er ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 16.12.99 i sag C-239/98, 2. sagsanlæg: C-261/02
Mangelfuld gennemførelse af Rådets direktiv 92/49/EØF og 92/96/EØF om henholdsvis direkte forsikringsvirksomhed bortset fra livsforsikring og direkte livsforsikringsvirksomhed (tredje forsikringsdirektiver).
Da de foranstaltninger, som de franske myndigheder har bebudet, endnu ikke er vedtaget, er sagen indbragt for Domstolen i henhold til traktatens artikel 228, stk. 2.
Der er fremsat krav om tvangsbøder.

Dom af 23.3.00 i sag C-327/98
Manglende meddelelse af de nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 93/15/EØF om harmonisering af bestemmelserne om markedsføring af og kontrol med eksplosivstoffer til civil brug.
Det er besluttet at videreføre artikel 228-proceduren.
De franske myndigheder gav den 26.6.02 meddelelse om et dekret, der for øjeblikket er ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 7.12.00 i sag C-374/98
Utilstrækkelig klassificering som særligt beskyttede områder og særlige foranstaltninger til bevaring på lokaliteterne Vingrau og Tautavel (Pyrénées-Orientales).
De franske myndigheder svarede i marts 2002 på den begrundede udtalelse, der er sendt til dem. Dette svar er ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 7.12.00 i sag C-38/99
Jagttider uforenelige med kravene i Rådets direktiv 79/409/EØF om beskyttelse af vilde fugle.
De franske myndigheder gav den 30.7.02 og den 11.9.02 meddelelse om nye lovgivningsmæssige foranstaltninger vedrørende jagttider. Disse er nu ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 1.2.01 i sag C-333/99
Tilsidesættelse af forpligtelsen til at forvalte kvotaer og kontrollere fiskeriaktiviteter.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De franske myndigheders svar udspecificerer ikke på tilfredsstillende måde de foranstaltninger, der tænkes truffet i denne forbindelse.

Dom af 8.3.01 i sag C-266/99
Nitratforurening af overfladevand til fremstilling af drikkevand i Bretagne.
De franske myndigheder har svaret på den åbningsskrivelse, der er sendt dem, og sendte den 19.11.02 et supplerende svar, der er ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 15.3.01 i sag C-147/00
Mangelfuld anvendelse af Rådets direktiv 76/160/EØF om kvaliteten af badevand og navnlig manglende udførelse af prøveudtagningerne med den fastsatte mindstehyppighed og fravær af prøveudtagninger med hensyn til parameteren "kolibakterier i alt".
De franske myndigheder sendte i august 2002 oplysningerne vedrørende badevandet for 1999 og 2000, og disse undersøges i øjeblikket af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 10.5.01 i sag C-285/00
Manglende gennemførelse af Rådets direktiv 89/48/EØF om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed, for så vidt angår erhvervet psykolog.
Der er indledt en artikel 228-procedure, der endnu ikke er afsluttet.

Dom af 11.9.01 i sag C-220/99
Manglende fremsendelse af fuldstændig national liste over lokaliteter i henhold til artikel 4, stk. 1, i Rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.
De franske myndigheder sendte mellem juni og oktober 2002 de supplerende lister over pSIC og særlige beskyttede områder, og disse undersøges i øjeblikket af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 6.12.01 i sag C-146/00
Forsyningspligtydelser. Manglende overensstemmelse med artikel 4c i Kommissionens direktiv 90/388/EØF om liberalisering af markedet for teletjenester, samt med artikel 5, stk. 1, 3 og 5, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/33/EF om samtrafik og interoperabilitet.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De franske myndigheder gav den 20.3.02 meddelelse om et udkast til dekret om ændring af de nuværende tekster. Dekretet er stadig under udarbejdelse.

Dom af 27.2.02 i sag C-302/00
Ukorrekt anvendelse af Rådets direktiv 92/79/EØF om indbyrdes tilnærmelse af cigaretafgifterne, og af Rådets direktiv 95/59/EF om forbrugsbeskatning af forarbejdet tobak bortset fra omsætningsafgift.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
I mangel af endelige lovgivningsmæssige foranstaltninger til fjernelse af de bestemmelser, som dommen drejer sig om, er der indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 25.4.02 i sag C-52/00
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 85/374/EØF om produktansvar.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
Myndighederne svarede den 3.10.02, at passende ændringer allerede var under overvejelse. Der foreligger imidlertid endnu ikke nogen tekster, og der er ikke meddelt nogen foreløbig tidsplan.

Dom af 2.5.02 i sag C-292/99
Manglende overensstemmelse mellem den nationale lovgivning og Rådets direktiv 75/442/EØF, Rådets direktiv 91/689/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 94/62/EF, plan for forvaltning af affald.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
Svaret fra de franske myndigheder, der blev meddelt den 6.11.02, er ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 4.6.02 i sag C-483/99
Autorisationsprocedure vedrørende overskridelse af investeringstærskler, golden share, Elf-Aquitaine.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 6.6.02 i sag C-177/01
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med artikel 4, stk. 1 og 11, i Rådets direktiv 96/59/EF om udryddelse af PCB og PCT.
Da der ikke er meddelt nogen national plan for bortskaffelse og dekontaminering af apparater indeholdende PCB og PCT, er der indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 13.6.02 i sag C-286/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/10/EF om ONP-vilkår for taletelefonitjenesten og om udbud af forsyningspligtydelser på teleområdet under konkurrenceforhold.
Kommissionens tjenestegrene vil snarligt tage kontakt til de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 18.6.02 i sag C-60/01
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiver 89/369/EØF og 89/429/EØF om forebyggelse og nedbringelse af luftforurening fra bestående kommunale affaldsforbrændingsanlæg.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
Svaret, der blev meddelt den 17.9.02, er ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 27.6.02 i sag C-258/00
Manglende overensstemmelse mellem den nationale lovgivning og Rådets direktiv 91/676/EØF, forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De franske myndigheders svar er ved at blive gennemgået.

Dom af 12.9.02 i sag C-152/00
Delvis ufuldstændig og ukorrekt gennemførelse af Rådets direktiv 86/609/EØF om beskyttelse af dyr, der anvendes til forsøg og andre videnskabelige formål.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De franske myndigheders svar er ved at blive gennemgået.

Dom af 26.9.02 i sag C-351/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/5/EF om lettelse af adgangen til varig udøvelse af advokaterhvervet i en anden medlemsstat end den, hvor beskikkelsen er opnået.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De franske myndigheders svar er ved at blive gennemgået.

Dom af 7.11.02 i sag C-348/01
Manglende meddelelse af de nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 97/11/EF om ændring af direktiv 85/337/EØF om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 26.11.02 i sag C-202/01
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 79/409/EØF, utilstrækkelig udpegelse af særlige beskyttede områder for vilde fugle.
Nylig afsagt dom.

Dom af 28.11.02 i sag C-259/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/30/EF om fælles regler for det indre marked for naturgas.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de franske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Irland

Dom af 21.9.99 i sag C-392/96
Den irske lovgivning stemmer ikke overens med Rådets direktiv 85/337/EØF om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet.
Af de oplysninger og den tidsplan, som de irske myndigheder har meddelt, fremgår det, at de foranstaltninger, der er vedtaget for at efterkomme Domstolens dom, stadig er utilstrækkelige for så vidt angår udvinding af tørv i følsomme områder.
Det er blevet besluttet at indbringe sagen for Domstolen i henhold til traktatens artikel 228, stk. 2.
Samtidig anmodes om pålæggelse af tvangsbøder.

Dom af 11.9.01 i sag C-67/99
Manglende meddelelse af fuldstændig national liste over lokaliteter efter forpligtelsen i henhold til artikel 4, stk. 1, i Rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.
Det fremgår af resultaterne af den biogeografiske konference for Atlanterhavsregionen (5.–7.6.2002), at den liste, som de irske myndigheder har forelagt med henblik på at efterkomme Domstolens dom, stadig er utilstrækkelig.

Dom af 18.10.01 i sag C-354/99
Manglende overensstemmelse mellem de nationale gennemførelsesbestemmelser og Rådets direktiv 86/609/EØF om beskyttelse af dyr, der anvendes til forsøg og andre videnskabelige formål.
Der er indledt og videreført en procedure i henhold til artikel 228.
De irske myndigheder meddelte i december 2002 en ny lov, der i øjeblikket undersøges af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 19.3.02 i sag C-13/02
Manglende ratifikation af Paris-akten (1971) i forbindelse med Bernerkonventionen.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de irske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
Da de irske myndigheder ikke har svaret inden for fristen, er der indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 13.6.02 i sag C-117/00
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiver 79/409/EØF og 92/43/EØF, forringelse af levestederne for arter i det særlige beskyttede område Owenduff-Nephin Beg Complex, forårsaget af fåreflokkenes overgræsning.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de irske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De irske myndigheders svar er ved at blive gennemgået.

Dom af 15.10.02 i sag C-327/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 98/20/EF om ændring af direktiv 92/14/EØF om begrænsning af operationen af flyvemaskiner, der henhører under bind 1, del II, kapitel 2, i bilag 16 til konventionen angående international civil luftfart, anden udgave (1988).
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de irske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 15.10.02 i sag C-328/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Kommissionens direktiv 99/28/EF om ændring af bilaget til Rådets direktiv 92/14/EØF om begrænsning af operationen af flyvemaskiner, der henhører under bind 1, del II, kapitel 2, i bilag 16 til konventionen angående international civil luftfart, anden udgave (1988).
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de irske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 14.11.02 i sag C-316/00
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 80/778/EØF om kvaliteten af drikkevand.
Nylig afsagt dom.

Dom af 10.12.02 i sag C-362/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/5/EF om lettelse af adgangen til varig udøvelse af advokaterhvervet i en anden medlemsstat end den, hvor beskikkelsen er opnået.
Nylig afsagt dom.

Italien

Dom af 1.6.95 i sag C-40/93
Adgang til tandlægeerhvervet.
Kommissionens tjenestegrene afventer den konkrete afholdelse af duelighedsprøven, som forventes at finde sted snarligt.
Uofficielle oplysninger, der blev meddelt i oktober 2002, bebuder, at uddannelseskurser vil blive påbegyndt på de 20 berørte universiteter.
Sagen udvikler sig positivt.

Dom af 29.1.98 i sag C-280/95
Manglende gennemførelse af afgørelse nr. 93/496/EØF af 9. juni 1993 vedrørende forpligtelsen til at tilbagesøge den skattemæssige støtte, der blev ydet vognmænd for 1992.
De italienske myndigheder har givet meddelelse om "Decreto-Legge" nr. 36 af 20. marts 2002 ændret til "Legge" nr. 96 af 17. maj 2002, som fastlægger reglerne for tilbagebetaling af den pågældende støtte og fastsætter fristen for tilbagebetaling af den ulovlige støtte til 48 måneder i stedet for 24 måneder.
Kommissionens tjenestegrene har modtaget et svar fra de italienske myndigheder vedrørende grundene til denne forlængelse af fristen.
Svaret gennemgås for øjeblikket.

Dom af 1.10.98 i sag C-285/96
Ukorrekt anvendelse af Rådets direktiv 76/464/EØF om forurening, der er forårsaget af udledning af visse farlige stoffer i Fællesskabets vandmiljø (artikel 7: programmer til formindskelse af forurening).
De italienske myndigheder svarede den 1.3.02 på den åbningsskrivelse, der er sendt til dem.
Svaret gennemgås for øjeblikket.

Dom af 9.3.00 i sag C-386/98, 2. sagsanlæg: C-57/03
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 93/104/EF om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden.
De italienske myndigheder har fremsendt teksten til "legge comunitaria 2001", hvori de forpligter sig til at gennemføre direktivet snarligt.
Da der imidlertid ikke er givet meddelelse om nogen foranstaltninger, er det blevet besluttet at indbringe sagen for Domstolen i henhold til traktatens artikel 228, stk. 2.
Samtidig anmodes om pålæggelse af tvangsbøder.

Dom af 8.6.00 i sag C-264/99
Lovmæssige hindringer for udøvelse af virksomhed som speditør.
De italienske myndigheder har givet meddelelse om et udkast til forordning om forenkling for så vidt angår optagelse i speditørregistret. Det skulle være klar i september/oktober 2002. Da der mangler konkrete foranstaltninger og ikke er angivet en tilstrækkelig nøjagtig procedure, er artikel 228-proceduren blevet videreført.

Dom af 26.6.01 i sag C-212/99
Diskriminering af lektorer i fremmedsprog.
Da der i mellemtiden er fremkommet nye klager, er artikel 228-proceduren blevet indledt og videreført.
Kommissionens tjenestegrene har fortsat kontakt med de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 8.11.01 i sag C-127/99
Fravær af handlingsprogrammer for sårbare områder, fravær af overvågning og indberetning som omhandlet i Rådets direktiv 91/676/EØF om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget.
Der er indledt en artikel 228-procedure.
Svaret fra de italienske myndigheder af 4.9.02 er ved at blive gennemgået.

Dom af 15.11.01 i sag C-49/00
Ukorrekt gennemførelse af Rådets direktiv 89/391/EØF om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet.
De italienske myndigheder har ved brev af 8.5.02 givet meddelelse om en ny lovforskrift. En analyse heraf har vist, at den er utilstrækkelig til at efterkomme Domstolens dom.
Kommissionens tjenestegrene afventer stadig at få meddelelse om den forventede tidsplan for vedtagelsen af lovdekretet.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 29.11.01 i sag C-202/99
Ukorrekt gennemførelse af Rådets direktiver 76/686/EØF og 78/687/EØF om henholdsvis gensidig anerkendelse af eksamensbeviser og udøvelse af virksomhed som tandlæge.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De italienske myndigheder har ved brev af 22.4.02 givet meddelelse om udkast til en "Legge comunitaria 2002". Når den er vedtaget, vil Domstolens dom være efterkommet fuldt ud.
Kommissionens tjenestegrene afventer oplysninger om vedtagelsen af denne lov og meddelelse af den vedtagne lovtekst.

Dom af 15.1.02 i sag C-439/99
Italienske bestemmelser om handelsmesser og udstillinger.
Visse bestemmelser indeholdt i tre stats-dekreter samt i lovgivningen i fem regioner og i en autonom provins er fortsat uforenelige med EF-traktaten.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 24.1.02 i sag C-372/99
Manglende overensstemmelse mellem den nationale lovgivning og Rådets direktiv 93/13/EØF om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
I deres svar af 5.8.02 henviser de italienske myndigheder til et lovforslag, der ændrer artikel 1469 i Codice civile.
Dette lovforslag er imidlertid endnu ikke trådt i kraft.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 24.1.02 i sag C-466/99
Manglende overensstemmelse mellem den nationale lovgivning og Rådets direktiv 75/442/EØF, ændret ved Rådets direktiv 91/156/EØF, og Rådets direktiv 91/689/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 94/62/EF, plan for forvaltning af affald.
En analyse af svaret fra de italienske myndigheder viser, at der endnu ikke er givet meddelelse om forvaltningsplanen for Sicilien, og at planen for Basilicata er ufuldstændig og ikke formelt vedtaget.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 7.2.02 i sag C-279/00
Vikarbureauer.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de italienske myndigheder for at checke, om den nye finanslov for 2001 (lov nr. 388 af 23.12.00) opfylder de af Domstolen stillede krav for så vidt angår det aspekt, der vedrører diskriminerende restriktioner baseret på etableringsstedet.
Da de italienske myndigheder ikke har svaret, er der indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 19.2.02 i sag C-295/00
Afgift for passagerer, der går om bord i skibe eller fra borde - fri udveksling af tjenesteydelser.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
I deres svar giver de italienske myndigheder meddelelse om artikel 16 i lov nr. 422 af 29.12.2000, der vedrører ophævelse af den her omhandlede afgift.
Sagen udvikler sig positivt.

Dom af 27.2.02 i sag C-46/01
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 96/59/EF om udryddelse af PCB og PCT.
Den liste, som de italienske myndigheder har sendt, er utilstrækkelig til at efterkomme artikel 4, stk. 1, og artikel 11 i direktivet.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 7.3.02 i sag C-145/99
Forbud mod, at advokater, der er etableret i andre medlemsstater, og som ønsker at udføre tjenesteydelser i Italien, kan råde over de nødvendige kontorfaciliteter.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De italienske myndigheder gav den 21.6.02 meddelelse om et udkast til lov, der skal afhjælpe første klagepunkt (faciliteter), og et udkast til ministerielt dekret, der skal afhjælpe tredje klagepunkt (gennemførelse i national ret).
Kommissionens tjenestegrene venter på at få tilsendt teksten til de nævnte udkast.

Dom af 19.3.02 i sag C-224/00
Tysk statsborger pålagt diskriminerende sanktioner.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De italienske myndigheder har givet meddelelse om et udkast til ændring af færdselsloven, der indebærer yderligere diskrimination af førere af køretøjer, der ikke er indregistreret i EU.

Dom af 21.3.02 i sag C-298/99
Mangelfuld anvendelse af Rådets direktiv 85/384/EØF om gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, certifikater og andre kvalifikationsbeviser inden for arkitekturområdet.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De italienske myndigheder gav den 2.5.2002 meddelelse om et udkast til lov, der skal bringe overtrædelsen til ophør.
Kommissionen afventer oplysninger om den dato, fra hvilken visse artikler finder anvendelse.

Dom af 25.4.02 i sag C-396/00
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 91/271/EØF om rensning af byspildevand.
Kommissionens tjenestegrene har kontaktet de italienske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
En gennemgang af det svar, som de italienske myndigheder gav den 12.9.02, viser, at behandlingsanlæggene endnu ikke er operationelle, og at den meddelte tidsplan ikke er pålidelig.

Dom af 30.5.02 i sag C-323/01
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Kommissionens direktiv 98/101/EF om batterier og akkumulatorer, der indeholder farlige stoffer.
En undersøgelse af de oplysninger, som de italienske myndigheder har sendt, viser, at de foranstaltninger, de har bebudet for at efterkomme Domstolens dom, ikke er vedtaget.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 24.10.02 i sag C-455/00
Mangelfulde nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 90/270/EØF, arbejde ved skærmterminaler.
Nylig afsagt dom.

Luxembourg

Dom af 11.6.98 i sag C-206/96
Manglende programmer for begrænsning af forurening for så vidt angår 99 stoffer på listen i bilag II til Rådets direktiv 76/464/EØF om forurening, der er forårsaget af udledning af visse farlige stoffer i Fællesskabets vandmiljø.
Artikel 228-proceduren fortsætter. I oktober 2002 sendte de luxembourgske myndigheder et udkast til forordning, men angav ikke nogen tidsplan for vedtagelsen heraf.

Dom af 8.3.01 i sag C-266/00
Ukorrekt anvendelse af Rådets direktiv 91/676/EØF om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget.
Svaret fra de luxembourgske myndigheder er meget ufuldstændigt, så ingen af klagepunkterne bortfalder.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 15.1.02 i sag C-196/01
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Kommissionens beslutning 94/3/EF om det europæiske affaldskatalog.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de luxembourgske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
Da der ikke er modtaget noget svar, er der indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 19.2.02 i sag C-366/00
Manglende meddelelse af de nationale foranstaltninger til gennemførelse af Rådets direktiv 97/11/EF om ændring af direktiv 85/337/EØF om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de luxembourgske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
Af analysen af svaret fra de luxembourgske myndigheder fremgår det, at der ikke er opstillet en tidsplan for gennemførelsen.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 16.5.02 i sag C-372/01
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/8/EF om markedsføring af biocidholdige produkter.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de luxembourgske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
Da der ikke er modtaget noget tilfredsstillende svar, og da der ikke er sket en effektiv gennemførelse af direktivet, er der indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 20.6.02 i sag C-299/01
Lovreguleret ret til garanteret minimumsindtægt.
De luxembourgske myndigheder gav i december 2002 meddelelse om loven af 21.12.2001, der fjerner den diskriminerende betingelse.
Sagen vil meget snart blive henlagt.

Dom af 5.11.02 i sag C-472/98
Indgåelse af "open skies"-aftaler med De Forenede Stater.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de luxembourgske myndigheder med en opfordring til at aktivere de opsigelsesklausuler, der er indeholdt i aftalerne med USA, for på den måde at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 5.12.02 i sag C-174/01
Manglende meddelelse af en plan eller et projekt i henhold til artikel 11 i Rådets direktiv 96/59/EF om udryddelse af PCB og PCT.
Nylig afsagt dom.

Nederlandene

Dom af 10.5.01 i sag C-152/98
Forurening i Schelde's afvandingsområde. Ukorrekt anvendelse af Rådets direktiv 76/464/EØF om forurening, der er forårsaget af udledning af visse farlige stoffer i Fællesskabets vandmiljø.
De nederlandske myndigheder har endnu ikke givet meddelelse om programmerne. Der er indledt en artikel 228-procedure, der endnu ikke er afsluttet.

Dom af 19.3.02 i sag C-268/00
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 76/160/EØF om kvaliteten af badevand.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de nederlandske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De nederlandske myndigheder har givet meddelelse om en handlingsplan og to tidsplaner for foreløbige data for badesæsonen 2002.
Kommissionens tjenestegrene afventer at få tilsendt de endelige data.

Østrig

Dom af 26.9.00 i sag C-205/98
Forhøjede vejafgifter på Brennermotorvejen.
Videreførelsen af artikel 228-proceduren er blevet udsat for at give Kommissionens tjenestegrene lejlighed til at vurdere de vejafgifter, som de østrigske myndigheder har vedtaget som følge af Domstolens dom, i lyset af det nye direktiv 99/62/EF.

Dom af 14.6.01 i sag C-473/99
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af direktiv 95/30/EF om tilpasning til den tekniske udvikling af Rådets direktiv 90/679/EØF om beskyttelse af arbejdstagerne mod farerne ved at være udsat for biologiske agenser under arbejdet.
De østrigske myndigheder har givet meddelelse om lovgivningsmæssige foranstaltninger, der imidlertid har vist sig at være utilstrækkelige.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 11.10.01 i sag C-110/00
Manglende meddelelse af nationale foranstaltninger til gennemførelse af direktiv 97/59/EF om tilpasning til den tekniske udvikling af Rådets direktiv 90/679/EØF om beskyttelse af arbejdstagerne mod farerne ved at være udsat for biologiske agenser under arbejdet.
De østrigske myndigheder sendte den 16.10.2002 en række oplysninger, der nu analyseres af Kommissionens tjenestegrene i lyset af gennemførelsen i national ret af direktiv 97/59/EF.

Dom af 27.11.01 i sag C-424/99
Gennemsigtighed i prisbestemmelserne for lægemidler til mennesker og disse lægemidlers inddragelse under de nationale sygesikringsordninger.
De østrigske myndigheder gav den 17.9.2002 meddelelse om de nationale foranstaltninger, der er truffet for at efterkomme Domstolens dom, og disse er nu ved at blive undersøgt af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 5.11.02 i sag C-475/98
Indgåelse af "open skies"-aftaler med De Forenede Stater.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de østrigske myndigheder og opfordret dem til at aktivere de opsigelsesklausuler, der er indeholdt i aftalerne med USA, for således at efterkomme Domstolens dom.

Portugal

Dom af 13.7.00 i sag C-261/98
Ukorrekt anvendelse af Rådets direktiv 76/464/EØF om forurening, der er forårsaget af udledning af visse farlige stoffer i Fællesskabets vandmiljø (artikel 7: programmer til formindskelse af forurening).
Artikel 228-proceduren er blevet videreført. De portugisiske myndigheder har svaret på den begrundede udtalelse, der er sendt til dem, og har indsendt programmerne.
Disse er ved at blive gennemgået af Kommissionens tjenestegrene.

Dom af 26.6.01 i sag C-70/99
Diskriminering vedrørende passagerafgifter ved EF-luftfartsselskabers adgang til luftruter inden for Fællesskabet.
De portugisiske myndigheder har givet meddelelse om "Decret Regulamentar nr. 5 – A/2002" af 8.2.02 om lufthavnsafgifter.
Der er indledt en artikel 228-procedure vedrørende den del af dommen, der endnu ikke er efterkommet ("diskriminerende skat på security").
I deres svar af 1.10.02 giver de portugisiske myndigheder meddelelse om et udkast til bekendtgørelse, der snart vil blive vedtaget.

Dom af 4.6.02 i sag C-367/98
Diskrimination i forbindelse med udenlandske investeringer i privatiserede selskaber.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de portugisiske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.

Finland

Dom af 7.3.02 i sag C-169/00
Ukorrekt anvendelse af Rådets sjette momsdirektiv 77/388/EØF, momsfritagelse i forbindelse med levering og import af kunstværker.
Der er indledt en artikel 228-procedure.
De finlandske myndigheder meddelte ved brev af 20.12.02 lovgivningsmæssige foranstaltninger, der efterkommer Domstolens dom.
Sagen vil formodentlig meget snart blive henlagt.

Dom af 5.11.02 i sag C-469/98
Indgåelse af "open skies"-aftaler med De Forenede Stater.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de finlandske myndigheder med en opfordring til at aktivere de opsigelsesklausuler, der er indeholdt i aftalerne med USA, for på den måde at efterkomme Domstolens dom.

Sverige

Dom af 14.6.01 i sag C-368/00
Mangelfuld anvendelse af Rådets direktiv 76/160/EØF om kvaliteten af badevand.
Da en række badesteder er blevet udelukket, har en teknisk undersøgelse vist sig nødvendig.
Af undersøgelsen fremgår det, at direktivets krav ikke er overholdt for så vidt angår artikel 4, stk. 1, og artikel 6, stk. 1.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 5.11.02 i sag C-468/98
Indgåelse af "open skies"-aftaler med De Forenede Stater.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de svenske myndigheder med en opfordring til at aktivere de opsigelsesklausuler, der er indeholdt i aftalerne med USA, for på den måde at efterkomme Domstolens dom.

Det Forenede Kongerige

Dom af 12.9.00 i sag C-359/97
Ingen moms på vejafgifter
Da de britiske myndigheder hverken har meddelt tidsplan eller udkast til lovtekst, er der indledt en artikel 228-procedure, og denne er blevet videreført.
Som svar på den begrundede udtalelse, som er blevet sendt dem, har de britiske myndigheder bebudet en ændring af den her omhandlede lovgivning pr. 1.2.2003.

Dom af 7.12.00 i sag C-69/99
Manglende overensstemmelse mellem direktivet og den nationale lovgivning om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget.
De oplysninger, som de britiske myndigheder har sendt som svar på åbningsskrivelsen, er stadig utilstrækkelige til at bringe lovgivningen i overensstemmelse med direktivets artikel 3, stk. 1 og 2.

Dom af 13.11.01 i sag C-427/00
Mangelfuld anvendelse af Rådets direktiv 76/160/EØF om kvaliteten af badevand.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de britiske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De britiske myndigheder gav den 11.7.2002 meddelelse om de foranstaltninger, der er truffet for at efterkomme Domstolens dom.
Disse foranstaltninger skal vurderes i lyset af resultaterne af badesæsonen 2002.

Dom af 24.1.02 i sag C-35/00
Manglende overensstemmelse mellem den nationale lovgivning og Rådets direktiv 91/156/EØF, Rådets direktiv 91/689/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 94/62/EF, plan for forvaltning af affald.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de britiske myndigheder for at få oplyst, hvilke foranstaltninger de påtænker at træffe for at efterkomme Domstolens dom.
De britiske myndigheder gav den 12.7.02 meddelelse om de foranstaltninger, der er vedtaget for samtlige regioner.
Kommissionens tjenestegrene afventer imidlertid mere præcise oplysninger om situationen for så vidt angår de subregionale planer, der er bebudet for England, Wales og Skotland.

Dom af 7.3.02 i sag C-39/01
Den nationale lovgivning er ikke i overensstemmelse med Rådets direktiv 96/61/EF om integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening.
Analysen af de foranstaltninger, som de britiske myndigheder har givet meddelelse om, viser, at de bebudede foranstaltninger ikke træder i kraft før 2003.
Der er indledt en artikel 228-procedure.

Dom af 5.11.02 i sag C-466/98
Indgåelse af "open skies"-aftaler med De Forenede Stater.
Kommissionens tjenestegrene har taget kontakt til de britiske myndigheder med en opfordring til at aktivere de opsigelsesklausuler, der er indeholdt i aftalerne med USA, for på den måde at efterkomme Domstolens dom.

Dom af 14.11.02 i sag C-454/99
Manglende kontrol - overfiskeri 1985-1986 og 1988.
Nylig afsagt dom.

Dom af 14.11.02 i sag C-140/00
Manglende kontrol - overfiskeri i 1995 og 1996.
Nylig afsagt dom.

BILAG VI

OVERSIGT OVER DE NATIONALE RETTERS ANVENDELSE AF EU-RETTEN

1. Anvendelse af artikel 234 EF[1]

De Europæiske Fællesskabers Domstol (herefter "Domstolen") fik i 2002 forelagt 216 præjudicielle spørgsmål, der i medfør af artikel 234 EF blev stillet af nationale retter, som havde vanskeligheder med at fortolke EU-retten, eller som var i tvivl om en EU-retsakts gyldighed.

Hele teksten til de præjudicielle spørgsmål offentliggøres i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*, efterhånden som spørgsmålene registreres på Domstolens Justitskontor. Nedenstående skema viser udviklingen i antallet af spørgsmål pr. medlemsstat i de seneste elleve år[2].

Udvikling i antallet af præjudicielle spørgsmål pr. medlemsstat

	År										
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Belgien	16	22	19	14	30	19	12	13	15	10	18
Danmark	3	7	4	8	4	7	7	3	3	5	8
Tyskland	62	57	44	51	66	46	49	49	47	53	59
Græken-land	1	5	-	10	4	2	5	3	3	4	7
Spanien	5	7	13	10	6	9	55	4	5	4	3
Frankrig	15	22	36	43	24	10	16	17	12	15	8
Irland	-	1	2	3	-	1	3	2	2	1	-
Italien	22	24	46	58	70	50	39	43	50	40	37
Luxem-bourg	1	1	1	2	2	3	2	4	-	2	4
Nederlan-dene	18	43	13	19	10	24	21	23	12	14	12
Østrig				2	6	35	16	56	31	57	31
Portugal	1	3	1	5	6	2	7	7	8	4	3
Finland				-	3	6	2	4	5	3	7
Sverige				6	4	7	6	5	4	4	5

[1] Kommissionen vil følge Domstolens praksis og anvende følgende fremgangsmåde for angivelse af artiklerne i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab. Når der henvises til en artikel i denne traktat, således som den var gældende før Amsterdam-traktatens ikrafttræden den 1. maj 1999, anføres foran artikelnummeret "EF-traktatens". Når der derimod henvises til en artikel i denne traktat, således som den er gældende efter Amsterdam-traktatens ikrafttræden den 1. maj 1999, anføres umiddelbart efter artikelnummeret bogstaverne "EF".

[2] Beretningerne vedrørende årene 1996-1999 er offentliggjort i henholdsvis EFT C 332 af 3.11.1997, s. 198, EFT C 250 af 10.8.1998, s. 195, EFT C 354 af 7.12.1999, s. 182, og EFT C 192 af 30.1.2001, s. 192. Beretningerne vedrørende 2000 og 2001 findes på Kommissionens websted (http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgb/droit_com/index_da.htm).

Det Forenede Kongerige	15	12	24	20	21	18	24	22	26	21	14
Benelux	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
I alt	162	204	203	251	256	239	264	255	224	237	216

Efter en stigning forårsaget af udvidelsen i 1995 er antallet af forelæggelsessager nu forholdsvis stabilt. Retterne i samtlige medlemsstater har forelagt Domstolen spørgsmål. De 216 sager udgjorde 45% af de i alt 477 sager, der blev indbragt for Domstolen i 2002. Nedenstående skema viser antallet af spørgsmål fra de øverste nationale retsinstanser med angivelse af navnene på de retsinstanser, der har forelagt spørgsmålene.

Antallet og oprindelsen af de præjudicielle spørgsmål, der i 2002 blev forelagt Domstolen af de øverste retsinstanser i de enkelte medlemsstater

Belgien	Cour de cassation Conseil d'Etat Øvrige retsinstanser	5 5 8
Danmark	Højesteret Øvrige retsinstanser	1 7
Tyskland	Bundesgerichtshof Bundesverwaltungsgericht Bundesfinanzhof Bundessozialgericht Øvrige retsinstanser	3 4 13 4 35
Grækenland	Øvrige retsinstanser	7
Spanien	Tribunal Supremo Øvrige retsinstanser	2 1
Frankrig	Cour de cassation Conseil d'État Øvrige retsinstanser	2 3 3
Irland	-	-
Italien	Corte suprema di cassazione Øvrige retsinstanser	5 32
Luxembourg	Cour administrative Øvrige retsinstanser	1 3
Nederlandene	Raad van State	1

	Hoge Raad	6
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	1
	Øvrige retsinstanser	4
Østrig	Bundesvergabeamt	3
	Oberster Gerichtshof	12
	Verwaltungsgerichtshof	5
	Øvrige retsinstanser	11
Portugal	Supremo Tribunal Administrativo	1
	Øvrige retsinstanser	2
Finland	Korkein Hallinto-oikeus Korkein oikeus Øvrige retsinstanser	3 2 2
Sverige	Högsta Domstolen	1
	Regeringsrätten	1
	Øvrige retsinstanser	3
Det Forenede Kongerige	House of Lords	2
	Court of Appeal	3
	Øvrige retsinstanser	9

2. Væsentlige afgørelser truffet af de nationale retter og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol

2.1. *Indledning*

Nedenstående gennemgang viser den udvikling, der er sket i de nationale retters anvendelse af EU-retten. Gennemgangen begrænser sig ikke til afgørelser truffet af de øverste retsinstanser, idet førsteinstansretterne i de enkelte medlemsstater tilskyndes til som ordinære retter at anvende EU-rettens relevante bestemmelser.
Til brug for denne beretning har Kommissionen igen kunnet bruge den analyse, der er foretaget af Domstolens Forsknings- og Dokumentationsafdeling samt Edb-afdeling. Det er dog Kommissionen, der fremlægger denne beretning. Til orientering skal det anføres, at Domstolens Forsknings- og Dokumentationsafdeling årligt får kendskab til ca. 1 200 afgørelser vedrørende EU-retten.

2.2. *Undersøgelsernes genstand*

De undersøgelser, der er foretaget, vedrører afgørelser, der er truffet eller offentliggjort i det forløbne år, og bygger på følgende spørgsmål:

a. i. Har en ret, hvis afgørelser ikke kan appelleres, undladt at forelægge et præjudicielt spørgsmål i en sag, der rejser et spørgsmål om fortolkning af en uklar bestemmelse i EU-retten?

ii. Er der andre afgørelser vedrørende præjudicielle spørgsmål, der bør nævnes?

b. Har en ret – i strid med den regel, der er nævnt i *Foto-Frost*-dommen[3] – fastslået, at en retsakt fra en EU-institution er ugyldig?

c. Er der truffet interessante afgørelser i medfør af *Francovich*-, *Factortame*- og *Brasserie du Pêcheur*-dommene?

d. Er der afgørelser, der især har fanget opmærksomheden, fordi de kan tjene som eksempel eller er udtryk for nytænkning udtryk for nytænkning?

[3] Domstolens dom af 22.10.1987, sag 314/85, Foto-Frost, Sml. s. 4199.

Første spørgsmål

I Tyskland har flere retter under henvisning til acte clair-doktrinen besluttet ikke at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål i en række sager[4]. Således udtalte Bundesfinanzhof i sin dom af 15. maj 2002[5] sig om anvendelsen af progressiv indkomstbeskatning. Sagen vedrørte en arbejdstager, der i samme skatteår havde haft skattepligtige indkomster både i Tyskland og, efter at være flyttet, i Nederlandene. Ifølge de tyske skattemyndigheder må der - selv om indkomst oppebåret i en anden medlemsstat i løbet af skatteåret, men efter flytningen, ikke skal indkomstbeskattes i Tyskland - tages hensyn til denne indkomst ved ligningen for at afgøre, efter hvilken sats i den progressive skala den i Tyskland oppebårne indkomst skal beskattes. Bundesfinanzhof fandt ikke, at denne fastsættelse af satsen efter den progressive skala var i strid med EU-retten. Især fandt Bundesfinanzhof ikke, at EF-traktatens artikel 48, stk. 1, (nu artikel 39, stk. 1, EF) var til hinder for denne fastsættelse, idet indkomsten i Tyskland og Nederlandene kun beskattes én gang, ligesom den tyske skat ikke er højere end den skat, der skal betales af en arbejdstager, der forbliver i Tyskland i hele skatteåret. Under henvisning til Domstolens dom af 27. juni 1996[6] fandt Bundesfinanzhof ikke, at der var nogen tvivl om retsstillingen, og sagen skulle derfor ikke forelægges Domstolen.

I samme dom fremhævede Bundesfinanzhof ligeledes, at ifølge Domstolens dom af 14. september 1999 [7] er traktatens artikel 48, stk. 2 (efter ændring nu artikel 39, stk. 2, EF) ikke til hinder for anvendelse af bestemmelser i en medlemsstat, som indebærer, at ægtefæller, der er hjemmehørende i medlemsstaten, kan opnå en skattemæssig fordel, samtidig med, at de - som betingelse for, at samme skattemæssige fordel indrømmes ikke-hjemmehørende ægtefæller - kræver, at mindst 90% af deres samlede indkomst er undergivet beskatning i medlemsstaten, eller, hvis denne procentdel er mindre, at den del af deres indtægter, der stammer fra udlandet, og som ikke er skattepligtig i medlemsstaten, ikke overstiger en bestemt grænse, hvorved muligheden for, at der i bopælsstaten tages hensyn til deres personlige og familiemæssige forhold, bevares. Bundesfinanzhof konkluderede, at det samme gælder i de tilfælde, hvor kun én af ægtefællerne bor i Tyskland, mens den anden ægtefælle har sin bopæl i en anden medlemsstat. Da Bundesfinanzhof fandt retsstillingen tilstrækkelig klar, besluttede den, at den ikke var forpligtet til at forelægge Domstolen dette spørgsmål.

---

4 Dom af 6.10.1982, sag 283/81, CILFIT, Sml. s. 3415.

5 Dom af 15.5.2002, Az I R 40/01, Der Betrieb 2002, s. 1743 ff.

6 Dom af 27.6.1996, sag C-107/94, Asscher, Sml. I, s. 3089. Bundesfinanzhof citerer udtrykkeligt præmis 46 ff. (jf. Bundesfinanzhof, ovennævnte dom, Der Betrieb 2002, s. 1744, fodnote 3 og 4).

7 Dom af 14.9.1999, sag C-391/97, Gschwind, Sml. I, s. 5451.

Det samme gælder Bundesfinanzhof's dom af 21. marts 2002[8]. I denne sag havde en tysk eksportør eksporteret kvæg til tredjelande. På grund af dårlig sundhedstilstand døde kvæget uden for Fællesskabets toldområde før overgangen til fri omsætning i bestemmelsestredjelandet, men efter opfyldelsen af toldformaliteterne og udbetalingen af eksportrestitutionen. Herefter krævede de kompetente tyske myndigheder tilbagebetaling af eksportrestitutionen. Bundesfinanzhof fandt derimod, at eksportrestitutioner skal frigives, når toldformaliteterne er behørigt opfyldt inden udløbet af fristen herfor. Ganske vist kan en vares overgang til fri omsætning i et tredjeland udgøre en yderligere betingelse for indrømmelsen af restitutionerne, men dette kan ikke begrunde en tilbagesøgning af eksportrestitutionerne, når disse først er udbetalt til eksportøren.

Ifølge Bundesfinanzhof kan toldmyndighederne derfor ikke hævde, at eksportrestitutionerne er gået tabt, og kan således ikke tvinge eksportøren til at tilbagebetale de oppebårne restitutioner. Bundesfinanzhof fandt på baggrund af Domstolens praksis[9] ikke, at der var nogen tvivl om den mulige eller afvigende fortolkning af EU-bestemmelsen, og forelagde derfor ikke Domstolen sagen.

Ligeledes i Tyskland er Bundesarbeitsgericht med hensyn til forelæggelsespligten blevet anmodet om at tage stilling til, om en arbejdsgiver, som driver en privatskole og en kostskole, tilsidesætter ligebehandlingsprincippet, hvis han kun yder de ansatte i privatskolen en supplerende pension. Bundesarbeitsgericht fastslog i sin dom af 19. juni 2001[10], at denne forskel i behandlingen kan begrundes med, at den supplerende alderspension for privatskolens ansatte for en stor dels vedkommende refinansieres af staten i henhold til Ersatzschulfinanzgesetz[11], mens en tilsvarende pension for kostskolens ansatte fuldt ud skal betales af arbejdsgiveren. Bundesarbeitsgericht forkastede udtrykkeligt sagsøgerens anmodning om at få spørgsmålet forelagt Domstolen med den begrundelse, at EU-retten ikke opererer med det generelle ligebehandlingsprincip ("allgemeiner Gleichbehandlungsgrundsatz") , og at der i den pågældende sag ikke var noget, der tydede på en tilsidesættelse af artikel 141 EF.

---

8 Az. VII R 35/01, Recht der internationalen Wirtschaft 2002, s. 644.

9 Dom af 14.12.2000, sag C-110/99, Emsland-Stärke, Sml. I, s. 11569.

10 Bundesarbeitsgericht, dom af 19.6.2001, 3 AZR 557/00, Der Betrieb 2002, s. 436.

11 Nordrhein-Westfalens lov om finansiering af statsanerkendte privatskoler – Ersatzschulfinanzgesetz NRW.

Bundesarbeitsgericht konkluderede således, at en afgørelse fra Domstolen ikke var nødvendig for at afsige dommen.

Ud fra den betragtning, at EU-bestemmelserne er tilstrækkelig klare, besluttede Bundesgerichtshof ligeledes i to domme afsagt den 11. juli 2002[12] ikke at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål. I disse sager drejede det sig om sondringen mellem lægemidler og henholdsvis fødevarer og kosttilskud. Under henvisning til definitionen af lægemidler i artikel 1, stk. 2, i direktiv 65/65[13] og Domstolens praksis[14] fandt Bundesgerichtshof, at begrebet lægemiddel skulle fortolkes tilstrækkelig bredt til at omfatte ethvert stof, der kan påvirke organismens egentlige funktion. Bundesgerichtshof fastslog, at det tilkommer de nationale myndigheder under domstolskontrol at afgøre, om et produkt ud fra dets sammensætning, de risici, som dets brug i længere tid eller bivirkninger kan medføre, og mere generelt ud fra en samlet bedømmelse af dets egenskaber, herunder bl.a. dets sammensætning, farmakologiske egenskaber, således som disse kan fastslås på videnskabens nuværende udviklingstrin, anvendelsesmåden, produktets udbredelse, forbrugernes kendskab hertil samt de risici, som dets brug kan medføre, er et lægemiddel. Ifølge Bundesgerichtshof har ikrafttrædelsen af forordning nr. 178/2002[15] om de generelle principper i fødevarelovgivningen ingen indflydelse på sondringen mellem fødevarer og lægemidler, idet forordningen blot indfører begrebet lægemiddel, således som dette er defineret i direktiv 65/65, i fødevarelovgivningen. Der var derfor ingen grund til at forelægge Domstolen sagen[16].

Ligeledes i Tyskland afsagde Bundessozialgericht den 9. oktober 2001 en dom[17] vedrørende en lovpligtig sygekasses refusion af lægeudgifter afholdt i en anden medlemsstat. Sagen drejede sig om en tysk statsborger, som uden at have indhentet den tyske sygekasses forhåndsgodkendelse havde fulgt en ambulant behandling i Belgien, som indebar røntgenbehandling under anvendelse af radioaktivt jod. Men i Tyskland er en sådan røntgenbehandling i henhold til bestemmelserne om strålingsbeskyttelse (Strahlenschutzverordnung)[18] og et direktiv om strålingsbeskyttelse på det medicinske område[19] ud

---

12 Bundesgerichtshof, dom af 11.7.2002, I ZR 273/99 (Sportlernahrung), Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht 2002, s. 660 ff.; dom af 11.7.2002, I ZR 34/01(Muskelaufbaupräparate), Wettbewerb in Recht und Praxis 2002, s. 1141 ff.

13 Rådets direktiv 65/65/EØF af 26.1.1965, om tilnærmelse af lovgivning om medicinske specialiteter, EFT 1965-1966, s. 17, org. ref. JO P 022 du 9 février 1965, p. 369-373. Ifølge direktivets artikel 1, stk. 2, forstås ved lægemiddel ethvert stof eller enhver sammensætning af stoffer, der betegnes som middel til helbredelse eller forebyggelse af sygdomme hos mennesker eller dyr. Ethvert stof eller enhver sammensætning af stoffer, der er bestemt til at anvendes i eller på menneskers eller dyrs legemer med henblik på at stille en medicinsk diagnose eller at genoprette, forbedre eller påvirke legemsfunktioner hos mennesker eller dyr, anses ligeledes som lægemiddel.

14 Dom af 21.3.1991, sag C-369/88, Delattre, Sml. I, s. 1487, og af 20.5.1992, sag C-290/90, Kommissionen mod Tyskland, Sml. I, s. 3317.

15 Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 178/2002 af 28.1.2002 om generelle principper og krav i fødevarelovgivningen, om oprettelse af Den Europæiske Fødevaresikkerhedsautoritet og om procedurer vedrørende fødevaresikkerhed, EFT L 031, s. 1-24.

16 Det skal bemærkes, at denne implicitte afgørelse fra Bundesgerichtshof er blevet kritiseret af D. Gorny, note til Bundesgerichtshof's dom af 11.7.2002, I ZR 273/99, Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht 2002, s. 660.

17 Bundessozialgericht, dom af 9.10.2001, B 1 KR 26/99 R, Sammlung der Entscheidungen aus dem Sozialrecht 2002, s. 301.

18 Verordnung über den Schutz vor Schäden durch ionisierende Strahlen af 30.7.1989, Bundesgesetzblatt 1989 I, s. 1926.

fra sundhedsbeskyttelseshensyn kun tilladt i forbindelse med en indlæggelse af mindst 48 timers varighed. Den kompetente myndighed nægtede under henvisning til disse tyske bestemmelser og socialloven – bog V[20] – at refundere lægeudgifterne. Patienten anfægtede denne afgørelse og gjorde gældende, at aftalen tilsidesætter EU-retten. Bundessozialgericht forkastede derimod dette anbringende uden at forelægge spørgsmålet for Domstolen. Ifølge § 16 i SGB V er retten til ydelser suspenderet under de forsikredes ophold i udlandet. Ved § 18 i SGB V er der indført en undtagelse, hvorefter en sygekasse kan påtage sig at betale for den nødvendige behandling i udlandet, når en sygdom ud fra den generelt anerkendte lægefaglige viden, der rådes over på det pågældende tidspunkt, kun kan behandles i udlandet. Bundessozialgericht fandt ikke, at undtagelsen i § 18 i SGB V fandt anvendelse, idet den pågældende røntgenbehandling ligeledes tilbydes i Tyskland. At en ambulant behandling ikke er mulig i Tyskland, indebærer ikke, at røntgenbehandlingen kun kan finde sted i udlandet. Nægtelsen efter tysk ret af at refundere lægeudgifter afholdt i Belgien tilsidesætter ej heller EU-retten. Bundessozialgericht fandt nemlig ikke, at de tyske bestemmelser, på grundlag af hvilke refusionen var blevet nægtet, udgjorde en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser, idet der ikke var tale om at lægge hindringer i vejen for leveringen af en tjenesteydelse som sådan i Belgien. De tyske bestemmelser kræver blot, at tjenesteydelsen præsteres på en bestemt måde, nemlig i forbindelse med indlæggelse. Kravet om indlæggelse er begrundet i tvingende almene hensyn, idet strålingsbeskyttelse skal forstås ikke som en beskyttelse af patienten, men som en beskyttelse af de andre personer, der er i kontakt med patienten. I øvrigt forhindrer det forhold, at der også i EU-retten[21] er indført bestemmelser om beskyttelse af sundheden mod de farer, der er forbundet med ioniserende stråling, ikke medlemsstaterne i at vedtage endnu strengere bestemmelser på dette område[22].

En anden række domme afsagt af de tyske retsinstanser understreger den store betydning, henvisning af sager til præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF har som en integrerende del af det tyske retssystem. Hvad angår betydningen af artikel 234 EF for det tyske retssystem og Domstolens enekompetence til at fortolke EU-retten har Bundesverfassungsgericht i sin kendelse af 30. januar 2002[23] udtalt sig om konsekvenserne af en national retsinstans' beslutning om ikke at forelægge Domstolen en sag til præjudiciel afgørelse. Bundesverfassungsgericht behandlede som en forfatningsklage en dom afsagt af en Oberlandesgericht, hvori det var blevet fastslået, at markedsføringen af hostepastiller under betegnelsen "biobronch" ikke er en tilsidesættelse af artikel 2 i forordning 2092/91[24]. Sagsøgeren ønskede oplyst, om Oberlandesgericht havde tilsidesat § 101, stk. 1, andet punktum, i Grundgesetz ved ikke at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål om

---

19 Richtlinie Strahlenschutz in der Medizin af 14.10.1992, udstedt af Bundesminister für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit.

20 Sozialgesetzbuch V - Gesetzliche Krankenversicherung (herefter "SGB V").

21 Rådets direktiv 96/29/Euratom af 13.5.1996 om fastsættelse af grundlæggende sikkerhedsnormer til beskyttelse af befolkningens og arbejdstagernes sundhed mod de farer, som er forbundet med ioniserende stråling, EFT L 159, s. 1-114.

22 Dom af 25.11.1992, sag C-376/90, Kommissionen mod Belgien, Sml. I, s. 6175, præmis 20 ff.

23 Bundesverfassungsgericht, kendelse af 30.1.2002, 1 BvR 1542/00, Neue Juristische Wochenschrift 2002, s. 1486.

24 Rådets forordning (EØF) nr. 2092/91 af 24.6.1991 om økologisk produktionsmetode for landbrugsprodukter og om angivelse heraf på landbrugsprodukter og levnedsmidler, EFT L 198, s. 1-15.

fortolkningen af nævnte artikel. Grundgesetz bestemmer i denne paragraf, at ingen kan unddrages sit værneting efter loven. Efter Bundesverfassungsgerichts faste praksis er De Europæiske Fællesskabers Domstol et værneting efter loven[25]. Hvis en tysk retsinstans, hvis afgørelse ikke kan appelleres, tilsidesætter den forpligtelse til at forelægge Domstolen en sag til præjudiciel afgørelse, der er tillagt den ved artikel 234 EF, udgør dette ligeledes en tilsidesættelse af den tyske Grundgesetz. Bundesverfassungsgericht understregede dog, at den blot kontrollerer, om den nationale ret har anvendt artikel 234 EF på en åbenbart uholdbar måde[26], og især om retten fuldstændig har tilsidesat sin forelæggelsesforpligtelse. Bundesverfassungsgericht tilføjede under henvisning til Domstolens praksis[27] - hvorefter Domstolen ikke er kompetent til at anvende fællesskabsreglerne på et konkret tilfælde, men kan forsyne den nationale retsinstans med alle fortolkningsmomenter vedrørende fællesskabsretten - at det ved en forfatningsklage over en tilsidesættelse af forelæggelsesforpligtelsen klart skal fremgå, at der er tale om et spørgsmål om fortolkning af EU-retten og ikke et spørgsmål om anvendelse af en EU-bestemmelse på dette konkrete tilfælde. Når sagsøgeren ikke gør dette klart, således som det er tilfældet i den foreliggende sag, må hans forfatningsklage afvises.

Om samme spørgsmål udtalte Bundesgerichtshof sig for første gang i sin kendelse af 6. juni 2002[28] om sin kompetence til at fortolke bestemmelserne i konventionen om gennemførelse af Schengen-aftalen af 19. juni 1990, og om der er en forpligtelse til at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål om fortolkningen af disse bestemmelser. Bundesgerichtshof, der behandler fortolkningssager for at sikre en ensartet tysk retspraksis, havde netop fået forelagt en sådan fortolkningssag. Den forelæggende ret, hvis afgørelse ikke ville kunne appelleres, ønskede oplyst, om begrebet "forældelsesfristens afbrydelse", som er anvendt i artikel 62, stk. 1, i gennemførelseskonventionen, ligeledes omfatter suspension af forældelsesfristen. Bundesgerichtshof fastslog, at kun Domstolen har kompetence til at fortolke gennemførelseskonventionen, og afviste derfor sagen, idet Bundesgerichtshof erindrede om, at ifølge § 1, stk. 2, i loven om forelæggelse af sager for Domstolen til præjudiciel afgørelse inden for områderne politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager[29] er en ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, forpligtet til at anmode Domstolen om at træffe præjudiciel afgørelse, når der rejses et spørgsmål om fortolkning af gennemførelseskonventionen, hvor den nationale ret skønner, at en afgørelse af dette spørgsmål er nødvendig, før den afsiger sin dom. Bundesgerichtshof fremhævede endvidere, at gennemførelseskonventionens artikel 62 har hjemmel i EU-traktatens artikel 31, litra b), og artikel 34. Bundesgerichtshof fastslog tillige, at Domstolens kompetence i henhold til EU-traktatens artikel 35 ifølge artikel 2, stk. 1, i protokollen om integration af Schengen-reglerne i Den Europæiske Union ikke alene omfatter konventioner indgået efter Amsterdam-traktaten. Domstolen er således også

---

25 Jf. f.eks. Bundesverfassungsgericht, dom af 22.10.1986, 2 BvR 197/83 (Solange II); Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichtes (herefter "BVerfGE"), Bd.73, s. 339 ff. = NJW 1987, s. 577 ff.; Bundesverfassungsgericht, dom af 31.5.1990, 2 BvL 12/88, 2 BvL 13/88, 2 BvL 1436/87, BVerfGE Bd.82, s. 159 ff.

26 "... ob die Zuständigkeitsregel in offensichtlich unhaltbarer Weise gehandhabt worden ist."

27 Dom af 24.9.1987, sag 37/86, Coenen, Sml. s. 3604.

28 Bundesgerichtshof, kendelse af 6.6.2002, 4 ARs 3/02, Neue Juristische Wochenschrift 2002, s. 2653 ff..

29 Gesetz betreffend die Anrufung des Gerichtshofes der Europäischen Gemeinschaften im Wege des Vorabentscheidungsverfahrens auf dem Gebiet der polizeilichen Zusammenarbeit und der justiziellen Zusammenarbeit in Strafsachen nach Artikel 35 des EU-Vertrages af 6. august 1998 (også kaldet "EuGH-Gesetz"), Bundesgesetzblatt 1998 I, nr. 50, s. 2035.

kompetent til at fortolke gennemførelseskonventionen af 19. juni 1990. Denne enekompetence, der er tillagt Domstolen, er godkendt af Tyskland ved vedtagelsen af EuGH-Gesetz, ved hvilken EU-traktatens artikel 35, stk. 1, er blevet implementeret i tysk ret.

I Spanien har Tribunal Supremo i en dom af 7. marts 2002[30] nægtet at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af artikel 17 i sjette momsdirektiv[31] sammenholdt med artikel 33.1.2º i den tidligere spanske momslov fra 1985[32] og artikel 62.1.2º i gennemførelsesdekretet hertil[33]. Disse bestemmelser udelukkede fradragsretten for moms på transport- eller rejseydelser leveret til den afgiftspligtige, dennes personale eller andre, også selv om ydelserne blev anvendt som led i den pågældendes erhvervsvirksomhed. Den sagsøgende virksomhed ønskede sagen forelagt Domstolen til præjudiciel afgørelse med henblik på at få fastslået, om udelukkelsen var forenelig med sjette direktivs artikel 17. Denne bestemmelse giver mulighed for fradrag, "i det omfang goder og tjenesteydelser anvendes i forbindelse med den afgiftspligtige persons transaktioner", for så vidt angår "tjenesteydelser, der er eller vil blive udført for ham af en anden afgiftspligtig person".

Tribunal Supremo udtalte sig om denne udelukkelses forenelighed med direktivets artikel 17 og fremførte i den forbindelse to argumenter. Tribunal Supremo har for det første fastslået, at direktivets artikel 17 ikke finder umiddelbar anvendelse, idet den nationale lovgiver råder over et skøn ved gennemførelsen af direktivet, og idet Rådet ifølge artikel 17, stk. 6, har en frist på fire år fra datoen for direktivets ikrafttræden til at fastsætte de udgifter, der ikke giver ret til fradrag. Tribunal Supremo anvendte for det andet sidste afsnit i stk. 6, hvorefter medlemsstaterne, "indtil de ovenfor omhandlede regler træder i kraft, kan […] opretholde alle de undtagelser, som på tidspunktet for dette direktivs ikrafttræden var gældende i henhold til deres nationale lovgivning", idet den spanske momslov var blevet vedtaget i 1985 før Spaniens tiltrædelse af Fællesskaberne og før sjette direktivs ikrafttrædelse i Spanien den 1. januar 1986.

I øvrigt har Tribunal Supremo nægtet at stille Domstolen et præjudicielt spørgsmål under henvisning til, at forpligtelserne i henhold til EF-traktatens artikel 177 er blevet lempet som følge af bl.a. Europa-Kommissionens anvendelse af "Pescatore-doktrinen", ifølge hvilken det ikke er nødvendigt at stille præjudicielle spørgsmål, når der ikke hersker nogen tvivl overhovedet om den pågældende EU-bestemmelses gyldighed.

Tribunal Supremo har fastholdt disse standpunkter trods Domstolens dom af 6. juli 1995[34], hvori Domstolen fastslog, at sjette direktivs artikel 17, stk. 1 og 2, finder umiddelbar anvendelse. Tribunal Supremo finder tillige, at der i direktivet kun er tale om noget "fremtidigt", og at den spanske

---

30 Sentencia del Tribunal Supremo, Sala de lo Contencioso-Administrativo, Sección 2.ª, du 7 mars 2002, recurso de casación nº 9156/1996 (RJA 2002/3525).

31 Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17.5.1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter – Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag, EFT L 145, s. 1-40.

32 Ley 30/1985, de 2 de agosto, del Impuesto sobre el Valor Añadido (BOE 9-VIII-1985), ophævet ved Ley 37/1992, de 28 de diciembre (BOE 29-XII-1992).

33 Real Decreto 2028/1985, de 30 de octubre, por le que se aprueba el Reglamento del Impuesto sobre el Valor Añadido (BOE 31-X-1985).

34 Dom af 6.7.1995, sag C-62/93, BP Soupergaz, Sml. I, s. 1883.

momslov, selv om den først "trådte i kraft" den 1. januar 1986 på datoen for Spaniens tiltrædelse af Fællesskaberne, allerede var "forudset" i 1985.

Ligeledes i Spanien er Tribunal Supremo i to domme om efteropkrævning af importafgifter, der ikke var opkrævet hos debitor, og som krævede fortolkning og eventuelt anvendelse af artikel 2 i forordning nr. 1697/79[35], nået frem til indbyrdes modstridende løsninger uden at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål i sagerne[36].

De to sagsøgende virksomheder havde foretaget import i henholdsvis 1980 og 1982 og havde betalt samme toldklarerer et beløb til dækning af importafgifterne. Da toldmyndighederne ikke modtog betaling af disse afgifter, anlagde de sag med påstand om betaling i første omgang mod toldklarereren, og derefter, da denne blev erklæret konkurs, mod de sagsøgende virksomheder (i december 1987). Før sagsanlæggene havde toldmyndighederne anmodet sagsøgerne om at dokumentere deres betaling til toldklarereren med henblik på at retsforfølge den ansvarlige afgiftspligtige.

I den første af de nævnte domme, nemlig dommen af 27. marts 2002, fastslog Tribunal Supremo, at artikel 2 i forordning nr. 1697/79 ikke fandt anvendelse i den pågældende sag. Ifølge artikel 2 kan efteropkrævningen af det manglende afgiftsbeløb imidlertid ikke foretages efter et tidsrum af tre år at regne fra bogføringstidspunktet for det beløb, som oprindeligt blev opkrævet hos debitor, eller, hvis der ikke har fundet bogføring sted, fra det tidspunkt, hvor toldskylden for den pågældende vare er opstået. Ifølge Tribunal Supremo fandt denne forordning ikke anvendelse, idet toldskylden var opstået i 1980 eller i 1982, dvs. et godt stykke tid før Spaniens tiltrædelse af Fællesskaberne. Dommen byggede således på den spanske lovgivning, hvor forældelsesfristen er fastsat til fem år, således at sagsøgte blev frifundet.

I den anden dom, dommen af 16. november 2002, overvejede Tribunal Supremo, hvornår betalingssagen skulle anses for "anlagt". Tidspunktet kunne være enten før Spaniens tiltrædelse af Fællesskaberne og ikrafttrædelsen af forordning nr. 1697/79 i Spanien, nemlig på det tidspunkt, hvor toldmyndighederne anmodede sagsøgerne om at dokumentere betalingen til toldklarereren, eller efter tiltrædelsen, nemlig på det tidspunkt, hvor toldmyndighederne endelig havde krævet afgifterne betalt af sagsøgerne. Tribunal Supremo valgte den sidste løsning, idet den fandt, at opkrævningsfristen på tre år ikke var en forældelsesfrist, men en præklusionsfrist, som ikke kunne afbrydes. Tribunal Supremo fastslog derfor, at forordning nr. 1697/79 fandt anvendelse, og at der ikke kunne foretages efteropkrævning af importafgifterne.

Stadig i Spanien har Tribunal Supremo besluttet[37] ikke at stille Domstolen et præjudicielt spørgsmål

---

35 Rådes forordning (EØF) nr. 1697/79 af 24.7.1979 om efteropkrævning af import- og eksportafgifter, der ikke er opkrævet hos debitor for varer, der er angivet til en toldprocedure, som medfører en forpligtelse til at betale sådanne afgifter, EFT L 197, s. 1-3.

36 Tribunal Supremo, Sala de lo Contencioso-Administrativo, Sección 2.ª, dom af henholdsvis 27.3.2002 (RJA 2002/3616), og 16.11.2002 (La Ley, 28-I-2003, marginal 599), recursos de casación nº 8459/1996 og 512/1997. Der findes tillige en tredje dom, der er afsagt den 15.6.2000 af samme afdeling og sektion i Tribunal Supremo (7572/1995, RJA 2000/7564), hvis konklusion svarer til konklusionen i dommen af 16.11.2002 og således afviger fra den løsning, der er valgt i dommen af 27.3.2002, uden at dette er blevet nævnt i dommen.

37 Tribunal Supremo, Sala de lo Contencioso-Administrativo, sección 3.ª, dom af 20.6.2002, recurso de casación nº 3971/1996 (La Ley, 5-VIII-2002, marginal 6227 og RJA 2002/9555).

i en sag om foreneligheden med forordning nr. 4055/86[38] af de spanske søfartsmyndigheders nægtelse af at give et skib, der er kontrolleret af et selskab i Det Forenede Kongerige, og som også er registreret i Det Forenede Kongerige, tilladelse til at anvende Alicante-havnen med henblik på at tilbyde passager- og godstransport mellem Allicante-havnen og den marokkanske havn i Nador. Den administrative beslutning skyldes nødvendigheden af enten at opnå en godkendelse i henhold til søtransportaftalen mellem Kongeriget Marokko og Kongeriget Spanien eller at afvente ændringerne til denne aftale, der på tidspunktet for begivenhederne stod for at skulle genforhandles.

Tribunal Supremo fandt det ikke nødvendigt at stille Domstolen et præjudicielt spørgsmål, idet det er muligt at udlede den korrekte fortolkning af EU-retten af Domstolens dom af 20. februar 2001[39], der er afsagt som svar på et præjudicielt spørgsmål fra samme division i Tribunal Supremo. I denne dom har Domstolen fastlagt betingelserne for, hvornår et krav om en forudgående administrativ godkendelse med henblik på at påbegynde regelmæssige cabotagesejlads i henhold til forordning nr. 3577/92[40] kan tillades.

Tribunal Supremo henviste til nogle af præmisserne i dommen og fastslog, at selv om en national bestemmelse, der gør leveringen af tjenesteydelser betinget af en forudgående administrativ godkendelse, kan genere eller gøre det mindre attraktivt at levere de pågældende tjenesteydelser og derfor udgør en begrænsning af disses frie bevægelighed, kan "den frie udveksling af tjenesteydelser som grundlæggende princip i traktaten alene begrænses af bestemmelser, der er begrundet i tvingende almene hensyn og finder anvendelse på alle personer og virksomheder, der udøver virksomhed på værtsmedlemsstatens område. Endvidere skal de nationale bestemmelser for at kunne begrundes være egnede til at sikre opnåelsen af det tilstræbte formål, ligesom de ikke må gå længere end nødvendigt for at opnå dette mål". Herefter fastslog Tribunal Supremo muligheden af at udstrække disse overvejelser til også at omfatte international søfart og fastslog, at den pågældende nægtelse af godkendelse er begrundet i tvingende almene hensyn, idet Alicante-havnen ikke har de nødvendige ressourcer til at foretage toldkontrol af den internationale trafik. Følgelig frifandt Tribunal Supremo sagsøgte og bekræftede foreneligheden af den anfægtede beslutning med ovennævnte forordning.

Tribunal Supremo har imidlertid ikke henvist til den betingelse, der er fastlagt i ovennævnte dom fra Domstolen, hvorefter ordningen med forudgående godkendelse med henblik på cabotagesejlads skal bygge på objektive kriterier, der ikke er udtryk for forskelsbehandling, og som "i forvejen er de berørte virksomheder bekendt", "således at de lægger en ramme for de nationale myndigheders skønsudøvelse, der dermed ikke er udtryk for vilkårlighed. Således skal arten og rækkevidden af de forpligtelser til offentlig tjeneste, som skal pålægges ved hjælp af en ordning med forudgående administrativ godkendelse, oplyses på forhånd over for de pågældende virksomheder"[41]. Denne betingelse forekommer imidlertid relevant, idet den spanske lovgivning om søtransport i modsætning til sejlads

---

38 Rådets forordning (EØF) nr. 4055/86 af 22.12.1986 om anvendelse af princippet om fri udveksling af tjenesteydelser på søtransportområdet, EFT L 378, s. 1-3.

39 Dom af 20.2.2001, sag C-205/99, Asociación Profesional de Empresas Navieras de Líneas Regulares m.fl., Sml. I, s. 1271.

40 Rådets forordning (EØF) nr. 3577/92 af 7.12.1992 om anvendelse af princippet om fri udveksling af tjenesteydelser inden for transport i medlemsstaterne (cabotagesejlads), EFT L 364, s. 7-10.

41 Ovennævnte dom af 20.2.2001, præmis 38 og domskonklusion nr. 1.

ad indre vandveje og cabotagesejlads i erhvervsmæssigt øjemed[42] ikke omtaler muligheden for at underlægge international transport en ordning med forudgående godkendelse.

Ligeledes i Spanien har Tribunal Supremo undgået at stille et præjudicielt spørgsmål, som var ønsket af sagsøgeren i en sag[43], som drejede sig om foreneligheden af en afgørelse truffet af skatteforvaltningen med den frie etableringsret i henhold til EF-traktatens artikel 52. Skatteforvaltningen havde ved denne afgørelse for regnskabsåret 1992, 1993 og 1994 nægtet at anse et belgisk selskabs faste forretningssted for omfattet af den gunstige skatteordning for koncerner med den begrundelse, at den nationale lovgivning[44] kræver, at såvel moderselskabet som datterselskaberne er hjemmehørende i Spanien.

Efter at have erindret om ordlyden af EF-traktatens artikel 52 fastslog Tribunal Supremo, at en sådan afgørelse er forenelig med denne bestemmelse. Tribunal Supremo anførte til støtte for sit synspunkt, at "de betingelser, der er fastlagt i spansk lovgivning for spanske virksomheder, også kræver, at såvel moderselskabet som datterselskaberne er nationale aktieselskaber". Tribunal Supremo tilføjede, at "det hverken er godtgjort eller hævdet, at et spansk selskabs faste forretningssted i Belgien er omfattet af den gunstige skatteordning for koncerner".

Tribunal Supremo fastslog herefter, at der ikke som påstået af sagsøgeren var tale om tilsidesættelse af to domme fra Domstolen om fortolkning af rækkevidden af EØF-traktatens artikel 52 i forhold til datterselskaber[45] som kassationsgrund. Tribunal Supremo bemærkede i denne forbindelse, at Domstolens domme lige så lidt som dommene afsagt af forvaltningsdomstolene, de selvstyrende samfunds Tribunales Superiores, Audiencia Nacional, Tribunal de Cuentas og forfatningsdomstolen udgør "retspraksis", hvis tilsidesættelse kan være en kassationsgrund som defineret i artikel 95.1.4º i loven af 1956 om forvaltningsretterne[46]. Tribunal Supremo bemærkede endvidere, at der under alle omstændigheder ikke var nogen ligheder mellem disse to domme afsagt af Domstolen og de spørgsmål, der var genstand for tvisten, idet Domstolens domme efter Tribunal Supremo's opfattelse ikke tager stilling til det tilfælde, at der gives afslag på anmodningen om indrømmelse af den skatteordning, der er tale om i de pågældende sager.

Endelig begrundede Tribunal Supremo sin beslutning om ikke at stille Domstolen et præjudicielt

---

42 Artikel 80, stk. 3, og artikel 81, stk. 1 og 2, i lov 27/1992 af 24.11.1992 om puertos del Estado y de la marina mercante (BOE 25-XI-1992).

43 Tribunal Supremo, Sala de lo Contencioso-Administrativo, sección 2.ª, dom af 15.7.2002, recurso de casación nr. 4517/1997 (RJA 2002/7724).

44 Real Decreto-Ley 15/1977 af 25.2.1977 (BOE 28-II-1977) og Real Decreto 1414/1977 af 17.6.1977 (BOE 24-VI-1977).

45 Dom af 28.1.1986, sag 270/83, Kommissionen mod Frankrig, Sml. s. 273 om uforeneligheden med den frie etableringsret af nægtelsen af at indrømme skattegodtgørelse til datterselskaber og filialer i Frankrig af forsikringsselskaber, der er etableret i en anden medlemsstat, og af 15.5.1997, sag C-250/95, Futura Participations SA og Singer, Sml. I, s. 2471, om betingelserne for at godkende en lovgivning som den luxembourgske, som gør fremførelse af underskud i en filial af et ikke-hjemmehørende selskab betinget af, at underskuddet har økonomisk sammenhæng med den i Luxembourg opnåede indkomst.

46 Ley reguladora de la jurisdicción contencioso-administrativa af 27.12.1956 (BOE 28-XII-1956). Den i denne bestemmelse fastsatte kassationsgrund var "tilsidesættelse af normerne i den retsorden eller retspraksis, der skal anvendes for at afgøre de spørgsmål, der er genstand for den foreliggende sag".

spørgsmål med acte clair-doktrinen. Tribunal Supremo nævnte udtrykkeligt Domstolens dom i *Cilfit*-sagen samt "Pescatore-doktrinen" som bekræftelse på, at tvisten ikke giver anledning til nogen tvivl om fortolkningen af EF-traktatens artikel 52.

I Finland har Korkein hallinto-oikeus (den øverste forvaltningsdomstol) uden at henvise sagen til Domstolen fastslået, at den finske lovgivning om CFC-beskatning (lovgivning om visse kontrollerede udenlandske selskaber) er i overensstemmelse med EU-retten[47].

Ifølge CFC-bestemmelserne kan passiv indkomst[48], der erhverves af datterselskaber etableret i lande med en gunstig beskatning, beskattes af det land, hvor moderselskabet er hjemmehørende. Sådanne udenlandske datterselskaber anses for CFC-selskaber. Definitionen af et CFC-selskab består af tre led:

- det pågældende selskab skal være et ikke-hjemmehørende selskab
- det pågældende selskab skal være kontrolleret af en eller flere hjemmehørende personer eller et eller flere hjemmehørende selskaber, hvilket er tilfældet, dels når en eller flere af deres hjemmehørende aktionærer direkte eller indirekte besidder mindst 50% af kapitalen eller stemmerettighederne i selskabet, dels når disse aktionærer har ret til mindst 50% af provenuet af virksomhedens nettoaktiver
- den lokale skatteordning skal opfylde kriterierne for adgang til den privilegerede skatteordning. En udenlandsk skatteordning anses for privilegeret, såfremt den effektive skattesats for det udenlandske selskab ligger under tre femtedele af den effektive skattesats for finske selskaber.

I den sag, den øverste forvaltningsdomsol har behandlet, ejede det finske selskab A Oyj Abp et belgisk datterselskab – A Finance NV – som var ansvarligt for de finansielle og andre tjenester, der var nødvendige for A-koncernens selskaber i Centraleuropa. A Finance NV var registreret og skattemæssigt hjemmehørende i Belgien. Selskabet var omfattet af den belgiske skatteordning for koordineringscentre, som gør det muligt for internationale koncerner at centralisere og koordinere visse af deres aktiviteter i Belgien. Selv om disse centre betaler selskabsskat efter den almindelige sats, opgøres deres beskatningsgrundlag efter aftale med skattemyndighederne skønsmæssigt og uafhængigt af den realiserede fortjeneste. Den anslåede fortjeneste fastsættes til en vis procentdel af centrets samlede udgifter og omkostninger bortset fra personaleomkostninger og finansielle omkostninger. Koordineringscentrene pålægges i øvrigt en fast årlig skat på 400 000 BEF pr. ansat, dog højst 4 mio. BEF. Som følge af anvendelsen af de belgiske regler var den skat, der faktisk blev betalt af A Finance NV i Belgien, formentlig lavere end tre femtedele af den skat, der fra og med skatteåret 1999 er betalt af selskaberne i Finland.

A Oyj Abp havde i overensstemmelse med finsk lovgivning anmodet om en udtalelse fra keskusverolautakunta (det centrale skattenævn) om, hvorvidt selskabet kunne beskattes i Finland i medfør af CFC-lovgivningen hvad angår A Finance NV's indtægter. Skattenævnet havde fundet , at A Oyj Abp kunne beskattes i Finland i medfør af CFC-bestemmelserne, og at bestemmelserne i skatteaftalen mellem Belgien og Finland og EU's bestemmelser om etableringsret og fri bevægelighed for kapital ikke var til hinder herfor. A Oyj Abp påklagede denne afgørelse for så vidt angår årene

---

47 Dom af 20.3.2002, KHO: 2002:26. En engelsk udgave af dommen er offentliggjort i International Tax Law Reports 2002, bind 6, s. 1043-1076.

48 Udbyttet af kapitalinteresser er en "passiv indkomst".

1999 og 2000 til den øverste forvaltningsdomstol

Ifølge den øverste forvaltningsdomstol havde CFC-lovgivningen ikke forhindret etableringen af A Finance NV i Belgien, ligesom A Oyj Abp i Finland ikke var dårligere stillet, end hvis selskabet ikke havde etableret et datterselskab i Belgien, eller hvis foretagendet havde haft en anden form end et koordinationscenter. Ifølge forvaltningsdomstolen havde CFC-lovgivningen heller ikke forhindret A Finance NV i at overføre kapital til Belgien og udnytte de belgiske skattefordele. Den øverste forvaltningsdomstol sammenlignede således situationen i den sag, den havde fået forelagt, med den situation, A Oyj Abp ville have befundet sig i, hvis selskabet ikke havde etableret et datterselskab i Belgien, eller hvis foretagendet havde haft en anden form end et koordinationscenter. Denne sammenligning viste, at CFC-lovgivningens bestemmelser ikke indebar en begrænsning af den frie etableringsret i henhold til artikel 43 EF eller den frie bevægelighed for kapital i henhold til artikel 56 EF.

Forvaltningsdomstolen fandt, at selv om CFC-lovgivningen ikke havde forhindret A Oyj Abps datterselskab i at etablere sig i Belgien og udnytte de belgiske skattefordele, kunne lovgivningen i praksis forhindre A-koncernens selskaber i at opnå disse fordele, idet A Oyj Abp kunne beskattes på grundlag af A Finance NV's indtægter i Belgien. Ifølge forvaltningsdomstolen udgør dette ikke en begrænsning af etableringsretten eller en forskelsbehandling af det finske moderselskab eller det belgiske datterselskab, idet der er tale om en ordning efter finsk ret, som vedrører selskaber, der er hjemmehørende i Finland.

I Frankrig har Conseil d'Etat[49] behandlet lovligheden af et dekret udstedt efter annullationen[50] af de bestemmelser, hvorefter medicinske laboratorier skulle svare en ekstraordinær afgift, og som Domstolen har kendt uforenelig med EU-retten i sin dom af 8. juli 1999 i Baxter-sagen[51]. Afgifterne er blevet tilbagebetalt efter annullationen. Ifølge Domstolen stiller disse afgifter virksomheder, hvis hovedsæde ligger i andre medlemsstater, og som i givet fald udøver virksomhed i Frankrig gennem en filial, ringere end andre virksomheder.

Den nye ekstraordinære afgift, der pålægges laboratorier, er blevet indført ved lov om finansiering af socialsikringen i 2000[52] , mens afgiftssatsen er fastsat ved dekret.

Conseil d'Etat har forsvaret sig mod enhver anklage om tilsidesættelse af EF-Domstolens dom af 8. juli 1999 med, at den nye afgift ikke vedrører de samme afgiftspligtige, har et andet afgiftsgrundlag og ikke giver mulighed for de samme fritagelser som den tidligere afgiftsordning.

Conseil d'Etat har imidlertid ikke fundet det hensigtsmæssigt at forelægge Domstolen de to vigtigste anbringender, som sagsøgerne har påberåbt sig til støtte for deres påstand om annullation af det omtvistede dekret, nemlig anbringendet om, at dekretet er diskriminerende, og anbringendet om, at der muligvis er tale om statsstøtte, der som sådan burde være anmeldt til Kommissionen.

---

49 C.E. 3.12.2001, SNIP (Droit administratif 2002, nr. 55).

50 C.E. 15.10.1999, Soc. Baxter e.a.

51 Dom af 8.7.1999, sag C-254/97, Baxter, Sml. I, s. 4809.

52 LFSS nr. 99-1140 af 29.12.1999, JORF af 30.12.1999, s. 19706.

Med hensyn til det første anbringende finder Conseil d'Etat, at afgiftsgrundlaget for den nye afgift er fastlagt ud fra objektive kriterier, der tager hensyn til formålet med dekretet, nemlig at få virksomheder, der fremstiller og sælger medicinske specialiteter, til at bidrage til finansieringen af socialbeskyttelsesordningen og til at bringe de organer, der medvirker til socialbeskyttelsen, i økonomisk balance.

Det pågældende dekret er således på ingen måde udtryk for en forskelsbehandling på grundlag af nationalitet af de afgiftspligtige virksomheder, der er forbudt ved artikel 12 EF, og udgør på ingen måde en hindring for den frie etableringsret. Det er imidlertid et spørgsmål, om ikke bestemmelserne faktisk indebærer en indirekte forskelsbehandling ved i praksis at stille nationale laboratorier gunstigere end andre.

Med hensyn til det andet anbringende har Conseil d'Etat kort afvist, at der er tale om støtte, idet den omstændighed, at en række lægemiddelvirksomheder efter sigende har tjent på forskellen mellem det beløb, der refunderes af sygeforsikringen i medfør af den afgørelse, Conseil d'Etat har truffet som følge af Domstolens Baxter-dom, og det beløb, der er betalt som afgift, ikke berettiger til at betegne ordningen som statsstøtte, der ikke er blevet anmeldt til Kommissionen i henhold til EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og derfor ikke er lovlig.

Endelig henledes opmærksomheden på Conseil d'Etats stillingtagen i spørgsmålet om forrangsprincippet. Conseil d'Etat har hævdet, at dette princip ikke medfører, at der i den interne retsorden sættes spørgsmålstegn ved forfatningens forrang, og da slet ikke, da der i den pågældende sag ikke er nogen konflikt mellem en EU-bestemmelse og en forfatningsbestemmelse. Hvorom alting er, gør dette "sidespring" det muligt for Conseil d'Etat udtrykkeligt at proklamere forfatningens forrang, i hvert fald i den interne retsorden, og det gør Conseil d'Etat med et ordvalg, hvor der for første gang udtrykkeligt henvises til EU-retten. Dette var ikke tilfældet i Sarran-dommen[53], hvor det mere generelt var internationale forpligtelser, der blev nævnt.

I Irland har District Court i sagen Masterson mod Director of Public Prosecutions[54] forelagt High Court to spørgsmål om foreneligheden af et forbud mod import af petroleum indeholdende cumarin, jf. Section 12 i Hydrocarbon (Heavy) Oil Regulations, 1991[55], med EF-traktatens artikel 28 samt Rådets direktiv 92/12/CEE af 25. februar 1992 om den generelle ordning for punktafgiftspligtige varer, om oplægning og omsætning heraf samt om kontrol hermed[56]. Til orientering skal nævnes, at cumarin anvendes som sporstof i petroleum for at vise dennes oprindelse. Cumarin anvendes til dette formål i Nordirland, mens stoffets anvendelse i petroleum er strengt kontrolleret i Irland. For det første har High Court uden at undersøge muligheden af at stille Domstolen et præjudicielt spørgsmål fastslået, at forbuddet i den nationale lovgivning forfølger et administrativt, tilsynsmæssigt og skattekontrolmæssigt formål og derfor ikke er en tilsidesættelse af artikel 28 EF, som i modsætning

---

53 C.E., Ass., 13.10.1998, Revue Française de Droit Administratif 1998, s. 1081.

54 High Court, 13.5.2002.

55 S.I. 269 af 1991.

56 Rådets direktiv 92/12/EØF af 25.2.1992, EFT L 76, s. 1-13.

til traktatens skattebestemmelser vedrører handel.

For det andet har High Court i forbindelse med spørgsmålet, om den nationale regulering er en tilsidesættelse af direktiv 92/12, gennemgået ordlyden af direktivets artikel 21, stk. 4[57] og fundet, at selv om denne bestemmelse kan være i strid med artikel 28 EF, skal den fortolkes på baggrund af artikel 93 EF. Under henvisning til Domstolens dom af 22. marts 1977 (sag 74/76, Iannelli mod Meroni, Sml. s. 557) har High Court fastslået, at den nationale lovgivning er nødvendig for forvaltningen af punktafgifter, og at hver enkelt bestemmelse i denne lovgivning bidrager væsentligt til opnåelsen af dette formål. High Court's svar kan appelleres til Supreme Court, men dette er ikke sket.

I Italien har Kassationsretten i sin dom nr. 21549 af 4. juni 2002 udtalt sig om foreneligheden med EU-retten af de ved lov nr. 388 af 23. december 2000 indføjede artikler 4a og 4b i lov nr. 401 af 13. december 1989. Bestemmelserne vedrører organiseringen af indsamlingen af væddemål om resultatet af sportsbegivenheder og forbyder enhver aktivitet med henblik på at acceptere og indsamle (eller i hvert fald lette indsamlingen), herunder ad telefonisk eller telematisk vej, enhver form for væddemål, der accepteres af en person i Italien eller i udlandet, medmindre disse aktiviteter er godkendt af statsmonopolmyndighederne. Bestemmelserne har udvidet anvendelsesområdet for den nationale lovgivning, der forbeholder staten eller koncessionerede virksomheder indsamlingen af væddemål om resultatet af sportsbegivenheder. Bestemmelserne er genstand for en præjudiciel afgørelse af 21. oktober 1999 (sag C-67/98, Zenatti, Sml. I, s. 7289), hvori Domstolen har fastslået, at selv om en sådan lovgivning udgør en begrænsning af den frie udveksling af tjenesteydelser, kan den være berettiget af hensyn til beskyttelsen af forbrugerne.

Kassationsretten har under henvisning til denne dom besluttet ikke at forelægge Domstolen det af parterne rejste spørgsmål om den eventuelle konflikt mellem den nye lovgivning og dels bestemmelserne om fri etableringsret, dels bestemmelserne om fri udveksling af tjenesteydelser. Ifølge parterne har artikel 4a og 4b alene til formål at skaffe staten indtægter, og de kan således ikke begrundes i hensynet til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed. Kassationsretten har derimod hævdet, at lovgivningen i lighed med den lovgivning, der var tale om i Zenatti-sagen, "frembyder den fordel at lede spillelysten og udnyttelsen af spil ind i kontrollerede baner, at forhindre risikoen for, at en sådan udnyttelse sker i svigagtigt og kriminelt øjemed og at sikre, at det herved fremkomne provenu anvendes til almennyttige formål (Zenatti-dommen, præmis 35). Kassationsretten har endvidere bemærket, at den allerede inden vedtagelsen af de nævnte artikler havde fortolket den tidligere lovgivning således, at bestemmelser, som forbeholder staten indsamlingen af væddemål, ligeledes finder anvendelse på samme virksomhed, når den udøves ad telefonisk eller telematisk vej. De pågældende artikler har således blot kodificeret denne retspraksis "på baggrund af den teknologiske innovation i forbindelse med telematisk datatransmission".

Det skal i denne forbindelse tillige bemærkes, at selv om Kassationsretten ikke har fundet det nødvendigt at forelægge Domstolen spørgsmålet om fortolkningen af EU-bestemmelserne om fri etableringsret og fri udveksling af tjenesteydelser, er der to førsteinstansretter, nemlig Tribunale di Ascoli Piceno og Tribunale di Modena, der har forelagt Domstolen samme spørgsmål i to verserende

---

57 Bestemmelsen er affattet således "I Irland må mineralolier kun oplægges, transporteres eller anvendes på anden måde end i normale brændstoftanke i køretøjer, som har tilladelse til at anvende brændstof til nedsat afgift, såfremt de er i overensstemmelse med de krav, der gælder i Irland med hensyn til kontrol og mærkning".

præjudicielle sager[58]. Det skal ligeledes erindres, at Tribunale di Ascoli Piceno samtidig med det præjudicielle spørgsmål har rejst et spørgsmål om bestemmelsernes overensstemmelse med forfatningen, som Forfatningsdomstolen ved kendelse nr. 85 af 1.-21. marts 2002 klart har afvist fra realitetsbehandling, da den forelæggende ret samtidig med, at den forudsætter, at artikel 4a og 4b anvendes i den italienske retsorden, sætter spørgsmålstegn ved denne anvendelse i sit præjudicielle spørgsmål til EF-domstolen.

Ligeledes i Italien har Kassationsretten i kendelse nr. 7636 af 24. maj 2002[59] afgjort en sag ("regolamento di competenza") til prøvelse af den kendelse, hvorved Appelretten i Firenze har forelagt Domstolen et præjudicielt spørgsmål (sag C-207/01) om fortolkningen af EF-traktatens artikel 81, 82 og 85 samt direktiv 92/12. Appelretten ønsker oplyst, om direktiv 92/12 er til hinder for de italienske bestemmelser vedrørende de såkaldte "sovrapprezzi"-afgifter, der vedrører kerneladninger og nye anlæg til elektricitetsforsyning. Sagsøgeren har i sin kassationsklage gjort gældende, at det præjudicielle spørgsmål ikke bør forelægges Domstolen, ligesom sagsøgeren har anfægtet spørgsmålets ordlyd.

Kassationsretten frifandt sagsøgte under henvisning til artikel 234 EF, artikel 20 i Domstolens statut og artikel 64, stk. 2, i Domstolens procesreglement, hvoraf det fremgår, at når en national ret finder Domstolens fortolkning af et spørgsmål nødvendig for at afgøre en tvist, kan den nationale ret forelægge sagen for Kassationsretten, som er enekompetent på dette område, og forlange sagen udsat i afventning af Domstolens svar. Ifølge Kassationsretten følger det heraf, at dens kontrol af kendelser om udsættelse, hvis der er tale om kendelser, hvori det foreslås at forelægge sagen for Domstolen til præjudiciel afgørelse, ikke opfattes som en "kontrol af den retlige nøjagtighed" af grundlaget for den forelæggende rets kendelse, idet den forelæggende ret er enekompetent til at bedømme dette grundlag; Kassationsrettens eventuelle kontrol af forelæggelseskendelsens præmisser kan nemlig kun gennemføres med udgangspunkt i den dom, der afsiges om sagens realitet.

Anklagemyndigheden har endvidere hævdet, at Kassationsrettens prøvelse af en sådan kendelse alene kan vedrøre de tilfælde, hvor der klart er tale om en "vilkårlig eller urimelig" fortolkning.

Endelig har Kassationsretten, stadig i Italien, i sin dom nr. 10452 af 19. juli 2002[60] udtalt sig om EF-retsinstansernes kompetence i sager om en medlemsstats tilsidesættelse af en af de grundlæggende rettigheder, der er fastsat i den europæiske menneskerettighedskonvention. Genstanden for den italienske tvist var en foranstaltning om anvendelse af en *vincolo paesaggistico* (et lovkrav om respekt for landskabet) som omhandlet i dekret nr. 490 af 29. oktober 1999. Sagsøgeren i kassationssagen havde påberåbt sig tilsidesættelse af den grundlæggende ejendomsret, der er omhandlet i artikel 1 i protokol nr. 1 til menneskerettighedskonventionen, og krævet Appelrettens dom annulleret med den begrundelse, at Appelretten ikke havde forelagt Domstolen spørgsmålet om den nationale lovgivnings forenelighed med denne bestemmelse i menneskerettighedskonventionen.

Kassationsretten forkastede sagsøgerens anbringende og gjorde gældende, at selv om EU-traktatens artikel 6 pålægger EU at overholde de grundlæggende rettigheder i menneskerettighedskonventionen,

---

58 Henholdsvis sag C-243/01, Gombelli, og sag C-359/02, Lanzotti, som stadig verserer for Domstolen.

59 Foro italiano 2002, I, Col. 3090.

60 Foro italiano 2002, I, Col. 2607.

kan artiklen ikke fortolkes således, at den indebærer "at EU-retten tillige pålægger medlemsstaterne at overholde konventionen". Som Domstolen har fastslået i sin dom af 29. maj 1997 (sag C-299/95, Kremzow, Sml. I, s. 2629), tillægger EU-retten således ikke Domstolen kompetence til at fortolke nationale retsforskrifter og dermed heller ikke til at fastslå eksistensen af en konflikt mellem disse og menneskerettighedskonventionens bestemmelser. Domstolens kompetence begrænser sig til en fortolkning af EU-institutionernes retsakter, idet EU-traktatens artikel 6 alene tager sigte på EU-institutionerne.

I Nederlandene har Benelux Gerechtshof[61] fået forelagt et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af begrebet "varemærkeindehaverens onde tro", jf. artikel 3, stk. 2, litra d), i direktiv 89/104[62] og artikel 4, stk. 6, i den fælles Benelux-lov om varemærker[63]. Benelux Gerechtshof har ikke forelagt Domstolen noget præjudicielt spørgsmål i denne forbindelse trods Domstolens enekompetence til at fortolke begreberne i EU-retten[64].

Tilsvarende har Raad van State[65] i en dom om "Commissariaat voor de Media"'s kompetence til at føre tilsyn med det luxembourgske selskab RTL/Veronica de Holland Media Groep SA (herefter "HMG"), der er ansvarlig for transmissionen af kanal RTL4 og RTL5 til Nederlandene, fortolket artikel 2 i direktiv 89/552/EØF om samordning af visse love om administrative bestemmelser i medlemsstaterne vedrørende udøvelse af radiospredningsvirksomhed (som ændret ved direktiv 97/36/EF)[66] uden at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål i denne forbindelse. Raad van State, der er en national ret, hvis afgørelser ikke kan appelleres efter nationale retsregler, har ikke nærmere overvejet, om der består en rimelig tvivl om fortolkningen af denne EU-bestemmelse[67].

Ligeledes i Nederlandene har Raad van State i en dom af 24. juli 2002[68] med hensyn til en direktivbestemmelses umiddelbare virkning udtalt sig om et spørgsmål, om hvilket Raad van State

---

61 Benelux Gerechtshof, 24.6.2002, IER 2002, s. 311-312 og Hoge Raad 22.6.2001, NJ 103.

62 Rådets første direktiv 89/104/EØF af 21.12.1988 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varmærker, EFT L 40, s. 1-7.

63 Jf. tillige artikel 51, stk. 1, litra b), i Rådets forordning (EF) nr. 40/94 af 20.12.1993 om EF-varemærker, EFT L 11, s. 1-36.

64 Jf. dom af 4.11.1997, sag C-337/95, Parfums Christian Dior mod Evora, Sml. I, s. 6013.

65 Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, RTL/Veronica, Holland Media Group SA og CLT-UFA SA/Commissariaat voor de Media, AB Rechtspraak Bestuursrecht 2002, 5.

66 Raad van State har fastslået, at HMG i sin egenskab af selskab med ansvar for transmissionen af kanal RTL4 og RTL 5 til Nederlandene i henhold til direktivets artikel 2, stk. 3, litra a), bør være under tilsyn af den nederlandske myndighed ("Commissariaat voor de Media") og ikke af en luxembourgsk myndighed (jf. betragtning 2.6.4 til dommen).

67 Raad van State har i den pågældende sag fortolket en EU-retlig bestemmelse, der har bindende retsvirkninger for "Commissariaat voor de Media".

68 Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, dom af 24.7.2002, Vereniging X. e.a./Burgemeester en Wethouders van Ede, Milieu en Recht 2002, Jur. s. 329-331.

allerede tidligere, men i en anden sag, har stillet præjudicielle spørgsmål[69] (og som det har været nødvendigt at få besvaret for at afgøre tvisten) uden at afvente Domstolens svar i den første sag.

Endelig har Hoge Raad i Nederlandene, efter at Domstolen i en dom har besvaret præjudicielle spørgsmål fra Hoge Raad, ved dom af 18. oktober 2002[70] forelagt Domstolen et nyt præjudicielt spørgsmål om et lignende emne.

Andet spørgsmål

I Spanien har den spanske Audiencia Nacional[71] anvendt Domstolens domme i *Francovich*- og *Brasserie du Pêcheur/Factortame*-sagerne i en sag om klager fra flere personer, hvoraf de fleste er statsborgere fra andre medlemsstater, over de tab, de har lidt som følge af den spanske stats forsinkede gennemførelse af direktiv 94/47 om beskyttelse af køber i forbindelse med visse aspekter ved kontrakter om brugsret til fast ejendom på timeshare-basis[72].

Audiencia Nacional indleder dommen med en opremsning af Domstolens domme om den almindelige retsgrundsætning om offentlige myndigheders erstatningsansvar i tilfælde af tilsidesættelse af EU-retten og citerer i denne forbindelse dommene i sagerne *Francovich* [73], *Haim II* [74], *Brasserie du Pêcheur/Factortame* [75], *British Telecommunications* [76], *Hedley Lomas* [77], *Dillenkofer* [78] et *Norbrook Laboratories* [79]. Under henvisning til Norbrook-doktrinen (jf. ovennævnte *Norbrook Laboratories*-sag) redegøres der i dommen for de tre afgørende betingelser for, at de offentlige myndigheder kan drages til ansvar: "at den bestemmelse i fællesskabsretten, der er overtrådt, har til formål at tillægge borgerne rettigheder, at overtrædelsen er tilstrækkelig kvalificeret, og at der er en direkte

---

69 Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, dom af 27.3.2002, JM 2002, 76. Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee et Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, sag C-127/02, der verserer for Domstolen.

70 Stichting Goed Wonen/Staatssecretaris van Financiën, Beslissingen in belastingzaken 2002, 397. "Goed Wonen", sag C-376/02, der stadig verserer for Domstolen.

71 Audiencia Nacional, Sala de lo Contencioso-Administrativo, dom af 7.5.2002, recurso contencioso-administrativo nº 365/2001 (RJCA 2002/634).

72 EFT L 280, s. 83-87.

73 Dom af 19.11.1991, forenede sager C-6/90 og C-9/90, Francovich og Bonifaci mod Italien, Sml. I, s. 5357.

74 Dom af 4.7.2000, sag C-424/97, Haim, Sml. I, s. 5123.

75 Dom af 5.3.1996, forenede sager C-46/93 og C-48/93, Brasserie du Pêcheur mod Factortame, Sml. I, s. 1029.

76 Dom af 26.3.1996, sag C-392/93, British Telecommunications, Sml. I, s. 1631.

77 Dom af 23.5.1996, sag C-5/94, Hedley Lomas, Sml. I, s. 2553.

78 Dom af 8.10.1996, forenede sager C-178/94, C-179/94, C-188/94, C-189/94 og C-190/94, Dillenkofer, Sml. I, s. 4845.

79 Dom af 2.4.1998, sag C-127/95, Norbrook Laboratories, Sml. I, s. 1531.

årsagsforbindelse mellem overtrædelsen og de skadelidtes tab". Herefter undersøges det, om disse tre betingelser er opfyldt i den konkrete sag. Det fastslås således for det første, at den spanske stat faktisk har overtrådt EU-retten, idet gennemførelsen af direktiv 94/47, som skete ved lov af 15. december 1998[80], først fandt sted efter udløbet af den i direktivet fastsatte frist på 30 måneder. For det andet fastslås det, at direktivet havde til formål at tillægge borgerne rettigheder, og at dette formål er opfyldt med forbrugerens ensidige fortrydelsesret og forbuddet mod forskudsbetaling inden udløbet af fortrydelsesfristen. For det tredje fastslås det i dommen, at der består en direkte årsagsforbindelse mellem tabet og den spanske lovgivning, der fandt anvendelse på tidspunktet for begivenhederne, og som ved ikke at indføre disse rettigheder gjorde det umuligt at udøve dem. Endelig har de sagsøgte myndigheder erkendt deres ansvar under sagsbehandlingen, hvorfor Audiencia Nacional ikke har beskæftiget sig yderligere med dette spørgsmål.

Herefter gennemgår Audiencia Nacional procedureregelerne og fastslår, at staten har pådraget sig et ansvar. Audiencia Nacional nævner Domstolens praksis i *Francovich*-, *Norbrook Laboratories*- og *Haim II*-sagerne og bemærker, at staten skal erstatte tabet i henhold til den nationale lovgivning om erstatningansvar og på vilkår, der ikke må være mindre gunstige end de vilkår, der gælder ved tilsvarende klager af intern karakter, og som ikke må være udformet på en måde, der gør det overdrevent vanskeligt eller praktisk taget umuligt at opnå erstatning. Efter spansk ret er retsgrundlaget forfatningens artikel 106, stk. 2, som anerkender borgernes ret til erstatning for enhver skade på deres formuegoder og rettigheder, som de offentlige myndigheder måtte forårsage. I afsnit X i lov nr. 30/1992 af 26. november 1992[81] og artikel 145, stk. 2, og artikel 4, stk. 2, i kongeligt dekret nr. 429/1993 af 26. marts 1993[82] er der fastsat en frist for anlæggelse af erstatningssag mod staten på ét år af regne fra tidspunktet fra den skadevoldende begivenhed eller det tidspunkt, hvor dennes virkninger viser sig.

Hvad angår vurderingen af udgangspunktet for ovennævnte frist har Audiencia Nacional af påstandene udledt, at skaderne er en følge af, at der er indgået en kontrakt om brugsret til én eller flere ejendomme på timeshare-basis, uden at køberne har mulighed for at udøve de rettigheder, der tillægges dem ved direktivet, bl.a. retten til tilbagebetaling af forskudsbetalinger, hvis størrelse er genstand for erstatningskravet. Herefter gennemgås situationen for hver enkelt af de 25 sagsøgere på baggrund af datoen for kontrakternes indgåelse, og det konkluderes, at kun syv af disse sagsøgere har anlagt sag inden fristens udløb, således at de øvrige sagsøgeres påstande ikke er taget til følge.

Endelig forkastes de sagsøgte myndigheders indsigelser, hvorefter staten og sælgerne har været fælles om ansvaret, hvilket ville have halveret den erstatning, der skal betales af staten. Audiencia Nacional har i denne forbindelse fremhævet, at formålet med direktivet netop var at undgå, at sælgerne bl.a. kræver forskudsbetalinger fra køberne. Hvad angår betalingen af de renter, der kræves, bekræftes det i dommen ud fra det generelle princip om *restitutio in integrum*, som er ledetråd for erstatningssager med staten som den ene part, at der skal betales renter.

---

80 Ley 42/1998, de 15 de diciembre, sobre derechos de aprovechamiento por turno de bienes inmuebles de uso turístico y normas tributarias (BOE 16-XII-1998).

81 Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común (BOE 27-XI-1992).

82 Real Decreto 429/1993, de 26 de Marzo, por el que se aprueba el Reglamento de los Procedimientos de las Administraciones Públicas en materia de Responsabilidad Patrimonial (BOE 4-V-1993).

Stadig i Spanien har Tribunal Supremo i to domme[83] om foranstaltninger til overførsel af tjenestemænds pensionsrettigheder til EU-ordningen, indtaget det modsatte synspunkt og har ikke draget staten til ansvar for tilsidesættelsen af EU-retten.

I den første af sagerne[84] havde en række spanske statsborgere, der var EU-tjenestemænd, men tidligere havde været nationale tjenestemænd, uden held anmodet Ministerrådet om at få overført den aktuarmæssige modværdi af deres pensionsrettigheder ("derechos pasivos"). Deres anmodning var baseret på artikel 11, stk. 2, i bilag VIII til vedtægten for tjenestemænd i De Europæiske Fællesskaber[85]. Subsidiært havde de påberåbt sig statens erstatningsansvar for tilsidesættelse af EU-retten som følge af de tab, den manglende overførsel af deres pensionsrettigheder til fællesskabsordningen havde påført dem. Det skal erindres, at på det tidspunkt havde Domstolen allerede fastslået, at den spanske stat havde tilsidesat sine forpligtelser ved ikke at have truffet de nødvendige foranstaltninger med henblik på denne overførsel[86].

Tribunal Supremo anerkendte sagsøgernes ret til at få overført deres rettigheder og tog deres principale påstand til følge. Derimod tog den ikke erstatningskravet til følge med den begrundelse, at de nationale foranstaltninger med henblik på overførslen allerede var blevet vedtaget, da sagen blev behandlet[87]. Tribunal Supremo finder, at den sene vedtagelse af denne bestemmelse ikke har umuliggjort overførslen, og at der derfor ikke er tale om en ansvarspådragende undladelse. Men hvis den forsinkede overførsel i fremtiden skulle medføre en mindre pensionsudbetaling, vil staten kunne drages til ansvar for at have tilsidesat sine forpligtelser i henhold til EU-retten[88]. De samme argumenter er anvendt for også at forkaste kravet om erstatning for den manglende mulighed for at påberåbe sig retten til førtidspension som følge af den forsinkede overførsel af rettigheder. Tribunal Supremo har gjort gældende, at denne mulighed blot er en eventuel rettighed, og at skaden derfor først opstår på det tidspunkt, hvor retten bliver aktuel.

I den anden sag blev det kongelige dekret af 30. december 1999, hvorved systemet for overførsel af

---

83 Tribunal Supremo, Sala de lo Contencioso-Administrativo, Sección 7.ª, dom af 26.7.2002 og af 3.12.2002, recursos contencioso-administrativos nº 223/1998 og 419/2000, offentliggjort på rettens hjemmeside "http://www.poderjudicial.es/tribunalsupremo"; den sidstnævnte dom er ligeledes offentliggjort i Ley, 21.1.2003 marginal 229.

84 Denne sag har samme genstand som den dom, der blev afsagt den 23.7.2001 af Tribunal Supremo, Sala de lo Contencioso-Administrativo, Sección 7.ª (recursos contencioso-administrativos nº 551/1997, 593/1997 y 223/1998, acumulados, RJA 2001/6922). I dommen af 26.7.2002 nævnes det udtrykkeligt, at det er den samme argumentation, der benyttes.

85 Indført ved Rådets forordning (EØF, Euratom, EKSF) nr. 259/68 af 29.2.1968 (EFT 1968 (I) s. 30), som ændret ved Rådets forordning (EØF, Euratom, EKSF) nr. 571/92 af 2.3.1992 (EFT L 62, s. 1-2).

86 Dom af 17.7.1997, sag C-52/96, Kommissionen mod Spanien, Sml. I, s. 4637.

87 Real Decreto 2072/1999 af 30.12.1999, sobre transferencias recíprocas de derechos entre el sistema de previsión social del personal de las Comunidades Europeas y los regímenes públicos de previsión social españoles (BOE 18-I-2000).

88 Dette var tilfældet i ovennævnte dom af 23.7.2001, hvor en af sagsøgerne opnåede anerkendelse af statens ansvar og fik dømt staten til at betale renter af de månedlige forskelle mellem den faktisk udbetalte pension og den pension, han ville have modtaget, hvis Spanien ikke havde tilsidesat sin forpligtelse til at overføre rettighederne, frem til det tidspunkt, hvor sagsøgeren i medfør af kongeligt dekret 2072/1999 fik udbetalt forskellen.

pensionsrettigheder blev godkendt, direkte anfægtet, og der blev ligeledes nedlagt påstand om erstatning for tilsidesættelse af EU-retten. Efter at have forkastet ulovlighedsindsigelserne mod dette dekret har Tribunal Supremo ligeledes nægtet at tage erstatningskravet til følge under henvisning til argumentationen i ovennævnte domme[89].

I Frankrig har Cour de cassation's afdeling for kommercielle, finansielle og økonomiske sager i en sag om særtolden udtalt sig om selskabet Reynoird's krav om erstatning for det tab, selskabet har lidt ved at betale afgifter, der er retsstridige i forhold til ifølge EU-lovgivningen[90].

Sagsøgeren havde til Guadeloupe importeret en række varer, for hvilke selskabet i perioden september 1991-december 1992 havde betalt særtold samt tillægstold. Selskabet Reynoird krævede under henvisning til Legros-[91] og Lancry-[92]dommene, hvori Domstolen har fastslået, at særtolden må anses for en afgift med tilsvarende virkning som indførselstold, som er uforenelig med EU-retten, dels tilbagebetaling af de beløb, toldmyndighederne uretmæssigt havde opkrævet, dels en erstatning for det tab, selskabet havde haft som følge af betalingen af den ulovlige afgift.

Hvad angår tilbagebetalingskravet skal blot bemærkes, at Domstolen i Legros-dommen har sat en tidsmæssig begrænsning ved at præcisere, at alene de beløb, der er blevet opkrævet efter datoen for domsafsigelsen, kan kræves tilbagebetalt, medmindre der inden denne dato er anlagt en retssag. Det kan således ikke overraske, at Cour de cassation har afvist Reynoird's krav om tilbagebetaling i det omfang, kravet vedrører beløb opkrævet inden den 16. juli 1992.

Cour de cassation's dom henleder imidlertid opmærksomheden på det svar, der er givet på kravet om erstatning for tab som følge af ulovlige opkrævninger. Den mulighed for en erstatningssag mod staten, der blev åbnet for i *Just*-dommen[93] blev bekræftet af Domstolen i *Comateb*-dommen[94], som fulgte efter *Brasserie du Pêcheur*-dommen. Ifølge Domstolen "må de erhvervsdrivende ikke være afskåret fra ved de nationale domstole i overensstemmelse med den fremgangsmåde, der er foreskrevet i national ret, og på de betingelser, der er fastlagt i dom af 5. marts 1996, forenede sager C-46/93 og C-48/93, *Brasserie du Pêcheur og Factortame*, Sml. I, s. 1029, at indtale krav om erstatning for tab, der er lidt som følge af opkrævningen af den ulovlige afgift", især hvis afgiften "har medført en begrænsning af importmængden fra andre medlemsstater". Selv om hverken Cour de cassation eller sagsøgeren har henvist til Fællesskabets retspraksis, er dommen vigtig, fordi den indebærer en stiltiende og principiel accept af et sådant krav, forudsat at Cour de cassation undersøger, om betingelserne for at opnå erstatning er opfyldt. Men denne undersøgelse har resulteret i frifindelse af sagsøgte i erstatningssagen med den begrundelse, at der "på tidspunktet for opkrævningen af de

---

89 Dom af 23.7.2001 og af 26.7.2002, jf. fodnote 84 ovenfor.

90 C. Cass. (Chambre commerciale, financière et économique), 22.10.2002, Sté Primistères Reynoird/Direction générale des douanes et droits indirects de Guadeloupe.

91 Dom af 16.7.1992, sag C-163/90, Legros m.fl., Sml. I, s. 4625.

92 Dom af 9.8.1994, forenede sager C-363/93, C-407/93-C-411/93, Lancry m.fl., Sml. I, s. 3957.

93 Dom af 27.2.1980, sag 68/79, Just, Sml. s. 501.

94 Dom af 14.1.1997, forenede sager C-192/95-C-218/95, Comateb m.fl., Sml. I, s. 165.

omtvistede afgifter ikke bestod en tilstrækkelig kvalificeret overtrædelse af fællesskabsretten"[95]. Cour de cassation har begrundet sin holdning med "usikkerheden med hensyn til afgiftens lovlighed i forhold til fællesskabsretten", en usikkerhed, der afspejles i den holdning, der er indtaget af Rådet, som ved sin beslutning 89/688/EØF af 22. december 1989 gav Frankrig tilladelse til at opretholde den særtoldordning, der var gældende på tidspunktet for beslutningens vedtagelse, indtil den 31. december 1992. Selv om Cour de cassation's dom således principielt anerkender sager om erstatning af tab lidt som følge af opkrævningen af en ulovlig afgift, fortolkes begrebet kvalificeret overtrædelse meget snævert.

Tredje spørgsmål

Efter en opfordring til at udtale sig om forholdet mellem den tyske lov om ophævelse af aftaler indgået uden for fast forretningssted og lignende transaktioner[96] og forbrugerkredit [97] har Bundesgerichtshof[98] fortolket den nationale lovgivning på baggrund af ordlyden af og sigtet med de direktiver, der er gennemført ved ovennævnte love, således som de er blevet fortolket af Domstolen i dommen af 13. december 2001[99]. Ganske vist gav den tyske lovgivning om forbrugerkredit skyldneren/forbrugeren en fortrydelsesret, men denne ret gjaldt ikke, såfremt der var tale om en kreditaftale, der var sikret ved pant i fast ejendom[100]. Ved en forbrugerkreditaftale udelukkede den tyske lovgivning ligeledes fortrydelsesretten, hvis der var tale om aftaler indgået uden for fast forretningssted[101]. Der kunne således opstå situationer – som i den pågældende sag – hvor forbrugeren ikke havde ret til at hæve aftalen, selv om kreditaftalen var indgået uden for fast forretningssted.

Domstolen her derimod i ovennævnte dom fastslået, at direktivet om aftaler indgået uden for fast forretningssted ligeledes finder anvendelse på en kreditaftale, der er sikret ved pant i fast ejendom, og at den omstændighed, at der samtidig er tale om en aftale om forbrugerkredit, ikke påvirker den fortrydelsesret, der er sikret ved artikel 5 i direktiv 85/557.

---

95 Ifølge Domstolen (forenede sager C-46/93 og C-48/93, Brasserie du Pêcheur og Factortame, Sml. I, s. 1029) er der tre betingelser, der skal være opfyldt: den bestemmelse i fællesskabsretten, der er overtrådt, skal have til formål at tillægge borgerne rettigheder, overtrædelsen skal være tilstrækkelig kvalificeret, og der skal være en direkte årsagsforbindelse mellem overtrædelsen og de skadelidtes tab.

96 Gesetz über den Widerruf von Haustürgeschäften und ähnlichen Geschäften (herefter "HwiG"), som gennemfører direktiv 85/577/EØF om aftaler indgået uden for fast forretningssted.

97 Verbraucherkreditgesetz (herefter "VerbrKrG"), som gennemfører direktiv 87/102/EØF om forbrugerkredit.

98 Dom af 9.4.2002, XI ZR 91/99 ("Heininger"), Neue Juristische Wochenschrift 2002, s. 1881 ff.

99 Dom af 13.12.2001, sag C-481/99, Heininger, Sml. I, s. 9945.

100 Jf. § 3, stk. 2, nr. 2, i VerbrKrG, nu § 491, stk. 3, nr. 1 i Bürgerliches Gesetzbuch. Det skal tilføjes, at denne bestemmelse er blevet ophævet ved lov af 23.7.2002 (Bundesgesetzblatt 2002 I, nr. 53, s. 2850 ff.) efter den politiske debat, som Domstolens og Bundesgerichtshofs "Heininger"-domme har givet anledning til.

101 Jf. § 5, stk. 2, i HWiG, nu § 312b i BGB. Denne bestemmelse er ved ovennævnte lov af 23.7.2002 blevet ændret i overensstemmelse med den af Bundesgerichtshof afsagte Heininger-dom.

I overensstemmelse med denne dom har Bundesgerichtshof konkluderet, at i det omfang, VerbRKG ikke hjemler nogen tilsvarende fortrydelsesret, er fortrydelsesretten i henhold til HwiG ikke udelukket, ej heller hvis der er tale om en aftale, der er omfattet af VerbrKrG. For at nå til denne konklusion fastslog Bundesgerichtshof for det første, at ordlyden af den pågældende nationale bestemmelse[102] kan fortolkes. At lovgiver ifølge forarbejderne til loven ønskede at give VerbrKrG forrang, er i øvrigt ikke til hinder herfor. At hævde det modsatte vil være ensbetydende med en formodning for, at den tyske lovgiver bevidst har ønsket at tilsidesætte direktivet. Selv om HwiG's materielle anvendelsesområde er bredere end direktivets, og selv om den tyske bestemmelse ikke begrænser sig til aftaler indgået uden for fast forretningssted, men også omfatter enhver aftale, der er indgået efterfølgende under indflydelse af en tidligere kontakt uden for fast forretningssted, har Bundesgerichtshof nægtet at begrænse ovenstående fortolkning til kun at gælde de tilfælde, der er omfattet af direktivet. Ifølge Bundesgerichtshof er en sådan delt fortolkning en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet.

Endelig har Bundesfinanzhof, ligeledes i Tyskland, brudt med sin tidligere faste praksis[103] og forkastet skatteforvaltningens praksis, hvorefter betingelserne for at opnå skattefradrag for omkostninger i forbindelse med sprogkurser i udlandet er strengere end de betingelser, der gælder for sprogkurser i Tyskland. Ved denne dom har Bundesfinanzhof, der har fremhævet, at dens afgørelse er en klar følge af EU-retten, fulgt Domstolens praksis uden at finde det nødvendigt at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål herom. Sagsøgeren, en handelsagent for et handelsselskab, som også udøvede handelsvirksomhed på det franske og det engelske marked, havde deltaget i et franskkursus i Sydfrankrig. I selvangivelsen havde han fradraget kursusomkostningerne som erhvervsomkostninger. Men i overensstemmelse med skatteforvaltningens faste praksis blev han nægtet skattefradrag for de erhvervsmæssige omkostninger ved det nævnte franskkursus. I betragtning af hele baggrunden for rejsen, især den omstændighed, at kurset fandt sted i udlandet, gjorde skatteforvaltningen gældende, at der ikke udelukkende var tale om en rejse i erhvervsmæssigt øjemed. Derimod fastslog Bundesfinanzhof, at fradraget ikke kunne nægtes sagsøgeren blot med den begrundelse, at kurset fandt sted i en anden EU-medlemsstat. At sagsøgeren havde fulgt et sprogkursus i en anden medlemsstat, selv om det var muligt at følge sprogkurser nærmere hjemmet inden for landets grænser, var ikke i sig selv tilstrækkeligt til at anse rejsen for en privat rejse.

I Østrig har Verwaltungsgerichtshof[104] fået forelagt en sag om en administrativ tilladelse til at udvide en golfbane, der støder op til et område, der ifølge national ret og EU-ret er et beskyttet område ("NATURA 2000 "), som er levested for visse arter, herunder engsnarrer, som især er beskyttet ved direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter og direktiv 79/409/EØF om beskyttelse af vilde fugle. Den kompetente myndighed havde især givet sin tilladelse på grundlag af udtalelser og skønsrapporter, der var fremlagt af ansøgerne, og som bekræftede, at de fastsatte forpligtelser er tilstrækkelige til at beskytte engsnarreungerne. I den af Landesumweltanwalt (miljøtalsmand) indgivne klage over denne beslutning blev det for det første gjort gældende, at den i direktiverne og den nationale lovgivning foreskrevne vurdering af virkningerne på miljøet ikke havde fundet sted. For det andet klagedes der over, at der blot var fremlagt skønsrapporter uden nogen stillingtagen fra den kompetente myndigheds side.

---

102 Nemlig § 5, stk. 2, i HWiG. Jf. tillige fodnote 101.

103 Bundesfinanzhof, dom af 13.6.2002, VI R 168/00, Finanz-Rundschau Ertragsteuerrecht 2002, s. 1231 ff. = Internationales Steuerrecht 2002, s. 776 ff.

104 VwGH, dom af 27.6.2002, 99/10/0159.

Verwaltungsgerichtshof henviste til en række domme afsagt af Domstolen vedrørende artikel 4 i direktiv 79/409, hvori Domstolen har fastslået, at de pågældende områder, selv om de ikke formelt er udpeget som "særligt beskyttede områder" af medlemsstaten, dog er beskyttet af direktivet som "faktisk beskyttede områder". Verwaltungsgerichtshof bemærkede, at med hensyn til direktiverne har Domstolen opstillet det princip, at fortolkningen af den nationale lovgivning, enten denne er vedtaget før eller efter direktivet, så vidt muligt skal svare til ordlyden af og formålet med direktivet, således at direktivets mål kan opnås. Den kompetente myndighed burde således have begrundet sin beslutning i henhold til artikel 4 i direktiv 92/43 ved at undersøge, om det pågældende område falder ind under denne definition af "faktisk beskyttet område" med alle de konsekvenser, som dette medfører. Da dette ikke var oplyst, annullerede Verwaltungsgerichtshof beslutningen med den begrundelse, at procedureregler var overtrådt.

I Belgien har Arbeidshof Antwerpen[105] behandlet en sag vedrørende pensionen for en pensioneret, gift funktionær, der havde arbejdet både i Nederlandene og i Belgien og havde været underlagt de gældende regler i hvert af de lande, hvor han havde arbejdet. Da funktionæren nåede pensionsalderen i Belgien i 1993, fik han af Office national des pensions tildelt en pension, hvis størrelse var beregnet efter artikel 3, stk. 1, litra a) i den belgiske pensionslov[106]. Også den nederlandske Sociale Verzekeringsbank tildelte funktionæren en alderspension og et tillæg, der var begrundet med, at funktionærens hustru, der var hjemmearbejdende husmor, endnu ikke havde nået den ved lov fastsatte pensionsalder.

I 1994 fyldte hustruen 65 år og modtog i medfør af nederlandsk lovgivning en alderspension. Tildelingen af denne alderspension medførte en nedsættelse af ægtefællens nederlandske pension med et beløb svarende til hustruens pension og en nedsættelse af den belgiske pension i medfør af ovennævnte lovs artikel 3, stk. 1, litra a), og stk. 8. Ifølge disse bestemmelser skal arbejdstagerens pension nedsættes som følge af den pension, ægtefællen modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat. I stk. 8 er det ligeledes bestemt, at den omstændighed, at den ene af ægtefællerne bl.a. i henhold til et andet lands pensionsordning modtager en eller flere alderspensioner eller efterladtepensioner, ikke er til hinder for, at den anden ægtefælle modtager den pension, der fremkommer ved anvendelse af stk. 1, første afsnit, litra a), forudsat at det samlede pensionsbeløb for den første ægtefælle er mindre end forskellen mellem den anden ægtefælles pensionsbeløb beregnet henholdsvis i henhold til ovennævnte stk. 1, første afsnit, litra a) (som vedrører en arbejdstager, hvis ægtefælle ikke modtager alderspension) og stk. 1, afsnit 1a, litra b) (som vedrører de andre tilfælde)[107].

I betragtning af den nedsættelse af ægtefællens pension, som ovennævnte bestemmelser medfører, fandt Arbeidshof Antwerpen det nødvendigt at forelægge Domstolen et spørgsmål om bestemmelsernes overensstemmelse med EF-traktatens artikel 48 (nu artikel 39 EF). Domstolen fastslog[108], at når de kompetente myndigheder i en medlemsstat anvender en bestemmelse, der 1)

---

105 Arbeidshof Antwerpen, 4e kamer, dom af 7.2.2002, A.R. 960218.

106 Lov af 20.7.1990 om indførelse af en fleksibel pensionsalder for lønnede arbejdstagere og om tilpasning af lønnede arbejdstageres pensioner til udviklingen i den almindelige velfærd (Moniteur belge, 15.8.1990).

107 Det skal bemærkes, at i henhold til litra a), er beregningsgrundlaget 75% af den faktiske bruttoløn, mens beregningsgrundlaget i henhold til litra b) er 60% af den faktiske bruttoløn.

108 Dom af 26.9.2000, sag C-262/97, Engelbrecht, Sml. I, s. 7321.

fastsætter størrelsen af en gift arbejdstagers alderspension (artikel 3, stk. 1), 2) bestemmer, at størrelsen af denne pension nedsættes som følge af en pension, hans ægtefælle modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat (artikel 3, stk. 1 og 8) og 3) fastsætter en undtagelse til forbuddet mod samtidig udbetaling af ydelser i tilfælde, hvor pensionen, som modtages andetsteds fra, er mindre end et vist beløb (artikel 3, stk. 8), er traktatens artikel 48 til hinder for, at myndighederne nedsætter størrelsen af den pension, som en vandrende arbejdstager modtager, under hensyn til en pension, som arbejdstagerens ægtefælle modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat, når tildelingen af denne sidste pension ikke medfører en forhøjelse af familiens samlede indtægter. Arbeidshof Antwerpen har derfor konkluderet, at Office national des pensions således ikke i medfør af ovennævnte lovs artikel 3, stk. 1 og 8, kan trække ægtefællens pension tilbage eller nedsætte denne.

Cour de cassation i Belgien[109] har ligeledes behandlet en lejesag mellem Det Europæiske Fællesskab og selskabet Zurich vedrørende en afgift og en skat på en ejendom i Bruxelles. I 1988 indgik parterne en lejeaftale, hvorefter EF lejer en ejendom tilhørende Zurich. I en af aftalebestemmelserne hedder det, at alle skatter og afgifter, der er eller vil blive pålagt den lejede ejendom, skal betales af lejeren. Bruxelles-Capitale-regionen indførte ved bekendtgørelse af 23. juli 1992 en skat på ejendomme, der benyttes til andet end beboelse. Samtidig indførtes ved en kommunal anordning en skat på kontorejendomme, som skulle betales af udlejer. Under henvisning til ovennævnte aftalebestemmelse krævede Zurich, at lejeren skulle refundere den pågældende regionale og kommunale skat. Fællesskabet nægtede at refundere skatterne med den begrundelse, at den regionale bekendtgørelse og kommunale anordning var uforenelige med artikel 23 i Wien-konventionen af 18. april 1961 om diplomatiske forbindelser, artikel 28 i traktaten om oprettelse af et fælles Råd og en fælles Kommission for De Europæiske Fællesskaber af 8. april 1965 og artikel 3 i protokollen om De Europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter af 8. april 1965. Det Europæiske Fællesskab krævede derfor følgende præjudicielle spørgsmål forelagt Domstolen: skal artikel 28 i ovennævnte traktat og artikel 3 i ovennævnte protokol, i givet fald sammenholdt med artikel 23 i Wien-konventionen, fortolkes således, at de er til hinder for vedtagelsen af enhver lov eller anden national bestemmelse, der indfører en direkte skat, som tilsyneladende tager sigte på personer, der indgår aftaler med folkeretlige juridiske personer (herunder Det Europæiske Fællesskab), men som i realiteten nødvendigvis har til formål eller til følge at få folkeretlige juridiske personer, herunder Det Europæiske Fællesskab, til faktisk at betale nævnte skat. Det Europæiske Fællesskab gjorde herefter gældende, at Bruxelles-Capitale-regionens bekendtgørelse og den kommunale anordning tilsidesætter det princip om de kontraherende parters gennemførelse i god tro af internationale traktater, der er knæsat i artikel 26 i Wien-konventionerne om traktatret af henholdsvis 23. maj 1969 og 21. marts 1986. Endelig gjorde Det Europæiske Fællesskab gældende, at selv om overførslen af den skattemæssige forpligtelse i form af en supplerende lejeomkostning var baseret på en privatretlig aftale, vedrørte bestemmelsen i denne aftale betaling af en skat, der er ulovlig, fordi den er i strid med overordnede ufravigelige retsprincipper, og at man derfor ikke kan gennemføre en aftale, som skaber en forpligtelse, der er i strid med disse overordnede retsprincipper, eller som bygger på ulovligt retsgrundlag.

Cour de cassation fastslog for det første, at kravet om refusion af skatten alene byggede på bestemmelsen i lejeaftalen, og at den anfægtede dom, hvorved Zurich tilkendes ret til refusion, ikke er afsagt under henvisning til ovennævnte bekendtgørelse og anordning. Cour de cassation forkastede derfor Det Europæiske Fællesskabs anbringende af årsager, der ikke havde noget at gøre med

---

109 C.Cass. (Belgique), Første Afdeling, dom af 1.3.2002, Larcier - Cassation 2002 nr. 1002 (resumé).

anvendelsen af bestemmelser, som kunne have været genstand for et præjudicielt spørgsmål, og besluttede ikke at stille præjudicielle spørgsmål. Angående gyldigheden af den omtvistede aftalebestemmelse fastslog Cour de cassation, at bestemmelsen på ingen måde tilsidesætter artikel 3 i Wien-konventionen, idet den heri fastsatte undtagelse alene er til fordel for "den akkrediterende stat" og "missionschefen", hvilket lejeren ikke er. Hvad endelig angår bekendtgørelsen fra Bruxelles-Capitale-regionen fandt Cour de cassation, at denne lovbestemmelse, der hverken har til formål eller til følge, at Det Europæiske Fællesskab kommer til at bære den omtvistede skat, ikke er uforenelig med den immunitet, Det Europæiske Fællesskab er omfattet af på de vilkår, der for så vidt angår direkte skatter er fastlagt i artikel 3 i protokollen om De Europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter af 8. april 1965.

Cour de cassation afviste derfor klagen fra Det Europæiske Fællesskab, som derfor er forpligtet til at refundere de beløb, Zurich har betalt i form af lokal og regional skat.

I Spanien har Tribunal Supremo i tre domme afsagt i indbyrdes lignende sager[110] fortolket og anvendt artikel 3 og artikel 8, stk. 1, litra b), nr. iv) i forordning nr. 1224/80 om varers toldværdi[111] og annulleret de domme afsagt af Audiencia Nacional, der var genstand for sagerne. De spanske toldmyndigheder havde fundet, at der ved fastsættelsen af toldværdien for visse varer, som to spanske selskaber havde importeret fra deres nederlandske moderselskab mellem 1989 og 1992, til den faktisk betalte pris skulle lægges de betalinger til dækning af "forskningsomkostninger", der var foretaget i henhold til en kontrakt om almindelige tjenesteydelser mellem datterselskaberne og moderselskabet. Disse afgørelser var blevet bekræftet af Audiencia Nacional. Tribunal Supremo har derimod fundet, at omkostningerne vedrørende "ingeniørarbejde eller udviklingsarbejde, kunst- og designarbejde, tegninger og skitser (…), som er nødvendige for fremstillingen af de indførte varer", kun kan lægges til den faktisk betalte pris som foreskrevet i nævnte artikel 8, stk. 1, litra b), nr. iv), i fællesskabsforordningen, hvis disse arbejder "udføres andetsteds end i Fællesskabet", hvilket udtrykkeligt er anført i forordningen. Da moderselskabet er et fællesskabsselskab, har Tribunal Supremo fastslået, at værdien af "forskningsomkostningerne" ikke kan lægges til den faktisk betalte pris.

I en mindretalsudtalelse fra en af dommerne i en af disse domme fremhæves det, at forordning nr. 1224/80 endnu ikke fandt anvendelse i Spanien på tidspunktet for begivenhederne. Ifølge artikel 31-51 i tiltrædelsesakten for Spanien bortfaldt importafgifterne med virkning fra 1. januar 1993. I tidsrummet mellem 1. januar 1993 og tiltrædelsesdatoen skulle toldværdien fortsat fastlægges i henhold til de gældende bestemmelser vedrørende samhandelen med tredjelande. Hvad angår toldområdet er dette fastlagt ved de bestemmelser, der var gældende i Fællesskabet og Spanien den 31. december 1985. Den nationale bestemmelse, der finder anvendelse, er således GATT's toldværdikodeks af 12. april 1979, hvorefter der til den faktisk betalte pris skal lægges ingeniør- og udviklingsarbejde, "som udføres andetsteds end i importlandet", dvs. også arbejder udført på nederlandsk område.

Tribunal Supremo har ligeledes behandlet en sag til prøvelse af en dom, der stadfæster en afgørelse truffet af toldforvaltningen. Denne afgørelse havde værdiansat visse varer, der var købt af et spansk

---

110 Tribunal Supremo, Sala de lo Contencioso-Administrativo, Sección 2.ª, dom af 11.12.2001, 19.12.2001 og 6.3.2002, henholdsvis recursos de casación n.º 4882/1996, 5628/1996 og 822/1997 (RJA 2002/4089, 2002/4090 og 2002/3428).

111 Rådets forordning (EØF) nr. 1224/80 af 28.5.1980 om varers toldværdi, EFT L 134, s. 1-9.

selskab hos et fransk selskab i samme koncern, under henvisning ikke til transaktionsværdien som defineret i artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1224/80[112], som omfatter den faktisk betalte pris, men under henvisning til den transaktionspris, der gælder ved salg mellem købere og sælgere, der ikke tilhører samme koncern, jf. samme forordnings artikel 2, stk. 3. Ifølge sidstnævnte bestemmelse er det muligt at fastsætte toldværdien "ifølge rimelige fremgangsmåder", hvis værdien ikke kan fastsættes efter de metoder, der er forskrevet i forordningens artikel 4-7. Ved dom af 10. maj 2002[113] har Tribunal Supremo fastslået, at den omstændighed, at den af sagsøgeren angivne transaktionsværdi "ikke kan accepteres til toldmæssige formål", er et spørgsmål om faktum, således at bevisbyrden påhviler forvaltningen. Da der i den anfægtede dom ikke var nogen specifik henvisning til denne faktiske omstændighed, og da forvaltningens eneste argument for at afvise transaktionsværdien som uacceptabel byggede på de selskabsretlige forbindelser mellem køberen og sælgeren, har Tribunal Supremo annulleret den appellerede dom og toldforvaltningens afgørelse. Tribunal Supremo har gjort dette trods den klare affattelse af den nævnte forordnings artikel 3, stk. 2, litra b), hvoraf det fremgår, at "ved salg mellem indbyrdes afhængige personer godkendes transaktionsværdien (…), når importøren kan påvise, at værdien ligger meget nær en af de i det følgende nævnte værdier" – hvorefter der henvises til kriterierne i artikel 4-7 samt i artikel 3, litra c), hvor det tilføjes, at de anførte kriterier skal anvendes "på importørens initiativ".

I Frankrig har Conseil d'État i Renié-sagen[114] fastslået, at fællesskabsprincippet om arbejdskraftens frie bevægelighed (EF-traktatens artikel 39) er blevet tilsidesat. Genstand for den tvist, der var forelagt Conseil d'État, var en bestemmelse i socialsikringsloven. I 1979 havde lovgiver ved lov af 28. december om forskellige finansieringsforanstaltninger på socialsikringsområdet indført et sygeforsikringsbidrag, der skulle beregnes på grundlag af den samlede alderspension (grund- og tillægspension) uanset pensionisternes bopæl (artikel L 241-2 i socialsikringsloven). Netop når der tale om arbejdstagere, der har haft lønnet beskæftigelse i Frankrig, men er gået på pension i en anden medlemsstat og ikke er tilsluttet en obligatorisk fransk sygeforsikringsordning, er denne bestemmelse ensbetydende med, at arbejdstagernes alderspension nedsættes med bidragsbeløbet, selv om der ikke tilbydes dem nogen modydelse i henhold til sygeforsikringsordningen, hvilket kan afskrække en arbejdstager fra søge til Frankrig for at arbejde som lønmodtager.

Atten år senere gentager lovgiver sig selv i en lov af 19. december 1997 om finansiering af socialsikringen i 1998. Ved loven indføres særlige satser for sygeforsikringsbidrag for personer, der ikke er skattemæssigt hjemmehørende i Frankrig, og som er tilsluttet en obligatorisk fransk sygeforsikringsordning (artikel L 131-7-1 i socialsikringsloven). Status quo opretholdes for ikke-skattemæssigt hjemmehørende pensionister, der ikke er omfattet af en obligatorisk ordning, og de skal således fortsat betale bidrag.

Bidragssatserne er fastsat ved dekret: 1% for tillægspensioner til personer, der ikke er tilsluttet en obligatorisk fransk sygeforsikringsordning, uanset hvor de er skattemæssigt hjemmehørende; 3,8% for ikke-skattemæssigt hjemmehørende, der er tilsluttet en obligatorisk fransk sygeforsikringsordning (artikel D. 242-8 i socialsikringsloven).

---

112 Ovennævnte rådsforordning (EØF) nr. 1224/80.

113 Tribunal Supremo, Sala de lo Contencioso-Administrativo , Sección 2.ª, dom af 10.5.2002, recurso de casación nº 740/1997 (RJA 2002/5527).

114 C.E., 3.4.2002, Rev. de jurisp. sociale 2002, s. 777-778.

Denne bestemmelse ramte Renié, tidligere leder i en virksomhed etableret i Le Havre, som i 1999 valgte at gå på pension i Hastings i Det Forenede Kongerige. Sagsøgeren, der oppebar en pension i henhold til den almindelige socialsikringsordning og en tillægspension, var blevet pålagt et bidrag på 3,8%, der indeholdtes i tillægspensionen med hjemmel i ovennævnte artikel D. 242-8 i socialsikringsloven. Sagsøgeren nedlagde påstand om annullation af den afgørelse, ved hvilken arbejdsministeren stiltiende havde nægtet at ophæve den pågældende artikel for så vidt angår den del, der indfører et sygeforsikrings-, barsels-, invaliditets- og dødsfaldsbidrag på 3,8% eller 1% af andre alderspensionsrettigheder end rettighederne i henhold til den almindelige ordning, der indehaves af personer, der ikke bor i Frankrig.

Conseil d'État har således skullet tage stilling til spørgsmålet om disse to bidragssatsers forenelighed med fællesskabsprincippet om arbejdskraftens frie bevægelighed.

Hvad angår bidraget på 3,8% af tillægspensionen har Conseil d'État forkastet sagsøgerens anbringende om tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet. Conseil d'État har fastslået, at selv om dette bidrag primært pålægges personer, der ikke bor i Frankrig og ikke er skattemæssigt hjemmehørende i Frankrig, og er sat 2,8 procentpoint højere end det bidrag, der skal betales for de samme fordele af personer, der er skattemæssigt hjemmehørende i Frankrig, er denne forskelsbehandling, der hverken direkte eller indirekte bygger på de bidragspligtiges nationalitet, begrundet i, at personer, der er skattemæssigt hjemmehørende i Frankrig, er forpligtet til at betale de almindelige sociale bidrag. Den højere bidragssats for ikke-skattemæssigt hjemmehørende tager således sigte på at genskabe ligestillingen.

Med hensyn til bidraget på 1% af andre alderspensionsrettigheder end rettighederne i henhold til den almindelige socialsikringsordning for personer, der ikke er skattemæssigt hjemmehørende i Frankrig og ikke er omfattet af en obligatorisk fransk sygeforsikringsordning, har Conseil d'État taget Renié's påstand til følge. Conseil d'État har fulgt generaladvokatens forslag til afgørelse og fastslået, at den anfægtede bidragsordning ved således at pålægge personer, der oppebærer pension som følge af tidligere lønnet virksomhed i Frankrig, men har valgt at etablere sig i en anden EU-medlemsstat, og som, da de ikke er tilsluttet en obligatorisk fransk sygeforsikringsordning, ikke kan få fordel af de ydelser, der er knyttet til de indbetalte bidrag, en bidragspligt, udgør en hindring for arbejdskraftens frie bevægelighed, som er forbudt ved EF-traktatens artikel 39.

Ligeledes i Frankrig har Conseil d'État i Griesmar-dommen af 29. juli 2002[115] nøje rettet sig efter den dom, Domstolen afsagde den 29. november 2001[116] efter at have behandlet et præjudicielt spørgsmål, som Conseil d'État havde forelagt Domstolen den 28. juli 1999.

Sagens genstand er loven om alderspension til civile og militære tjenestemænd, nærmere bestemt artikel L. 12, litra b), som med henblik på beregningen af pensionen indfører et anciennitetstillæg på et år pr. barn, der er forbeholdt "kvindelige tjenestemænd". Domstolen har i sin præjudicielle afgørelse af 29. november 2001 efter i entydige vendinger at have fastslået, at pensioner, der udbetales af den franske pensionsordning for tjenestemænd, er omfattet af artikel 119 i traktaten om oprettelse af Det

---

115 C.E., 29.7.2002, Dalloz 2002, s. 2832.

116 Dom af 29.11.2001, sag C-366/99, Griesmar, Sml. I, s. 9383.

Europæiske Økonomiske Fællesskab, nu artikel 141 i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, fastslået, at uanset bestemmelserne i artikel 6, stk. 3, i den aftale, der er vedføjet som bilag til protokol nr. 14 om social- og arbejdsmarkedspolitikken, der er knyttet til traktaten om Den Europæiske Union, er ligelønsprincippet til hinder for, at et tillæg, der indføres med henblik på beregningen af alderspensioner, og som ydes til personer, som har varetaget opdragelsen af deres børn, forbeholdes kvinder, således at mænd, der har varetaget opdragelsen af deres børn, ikke kan opnå dette tillæg.

Under henvisning til denne EF-retspraksis har Conseil d'État i Griesmar-sagen fastslået, at den omtvistede bestemmelse i loven om alderspension til civile og militære tjenestemænd er uforenelig med det ligelønsprincip, der er knæsat i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab og i den aftale, der er vedføjet som bilag til protokol nr. 14 om social- og arbejdsmarkedspolitikken, der er knyttet til traktaten om Den Europæiske Union[117]. Conseil d'État har derfor fastslået, at den afgørelse, hvorved økonomi-, finans- og industriministeren har nægtet Griesmar det anciennitetstillæg, der er fastsat i artikel L. 12, litra b), i loven om alderspension til civile og militære tjenestemænd, selv om han kan bevise, at han har varetaget opdragelsen af sine børn, er ulovlig, og at sagsøgerens påstand om annullation af bekendtgørelsen af 1. juli 1991, for så vidt denne nægtede ham det nævnte tillæg, derfor må tages til følge.

Således bekræfter Griesmar-dommen, om end kun stiltiende, sidestillingen af alderspensioner og vederlag. Ved dommen bekræftes det endvidere, at ligestillingen mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet skal komme såvel kvinder som mænd til gode. To måneder før havde Conseil d'État allerede indtaget samme holdning i Choukroun-dommen af 5. juni 2002.

I den pågældende sag var Choukrouns hustru, der var politiassistent og kontrollerede overholdelsen af hastighedsbegrænsningen på ringvejen uden for Paris, blevet dræbt ved skud den 20. februar 1991, mens hun var i tjeneste. Sagsøgeren havde fået afslag på sin ansøgning om efterladtepension under henvisning til artikel L. 50 i loven om alderspension til civile og militære tjenestemænd, hvori det hedder, at udøvelsen af den pensionsret, der er tillagt en kvindelig tjenestemands efterlevende ægtefælle, såfremt den afdøde tjenestemand efterlader et barn, der med øjeblikkelig virkning modtager en efterladtepension, opsættes, indtil ægtefællen har nået minimumspensionsalderen, normalt 60 år. Det fremgår, at artikel L. 38 ff. i nævnte lov ikke hindrer øjeblikkelig udøvelse af retten til efterladtepension, såfremt den efterlevende ægtefælle er en kvinde, og dette gælder, uanset om afdøde har efterladt et barn.

Choukroun rejste derfor indsigelse og påberåbte sig uforeneligheden af artikel L. 50 i loven om alderspension til civile og militære tjenestemænd med artikel 141 EF med den begrundelse, at reglerne for modtagelse af efterladtepensionen på urimelig måde varierer afhængig af, om den efterlevende ægtefælle er mand eller kvinde.

Som det var tilfældet i Griesmar-sagen udtalte Conseil d'État sig for det første om anvendeligheden af artikel 141 EF. Ud fra den betragtning, at ordningen for efterladtepensioner svarer til den almindelige pensionsordning for tjenestemænd, fastslog Conseil d'État, at pensioner udbetalt i henhold

---

117 Ifølge nævnte aftales artikel 6, stk. 3, kan en medlemsstat vedtage foranstaltninger, der tager sigte på at indføre fordele, "der har til formål at gøre det lettere for kvinder at udøve en erhvervsaktivitet eller at forebygge eller opveje ulemper i deres erhvervsmæssige karriere". Set i lyset af denne bestemmelse er ligelønsprincippet ikke til hinder for det pågældende tillæg.

til loven om alderspension for civile og militære tjenestemænd, herunder efterladtepension, er omfattet af artikel 141 EF.

Hvad for det andet angår betingelserne for at udøve retten til efterladtepension fastslog Conseil d'État, at artikel L. 50 i loven om alderspension for civile og militære tjenestemænd indebærer "en forskelsbehandling mellem kvindelige og mandlige tjenestemænd, som ikke er begrundet i nogen forskel i deres situation i relation til pensionsudbetalingen". Der er derfor ikke lovhjemmel for afvisningen af Choukrouns anmodning om straks at få tilkendt efterladtepensionen efter sin ægtefælles død.

I Irland har High Court i sagen Minister for Arts, Heritage, the Gaeltacht and the Islands mod Kennedy[118] afvist at tage en påstand om varigt forbud mod udførelse af arbejder, hvis påbegyndelse formodedes at være umiddelbart forestående, på et område opført på en liste over særlige bevaringsområder, der var udarbejdet i henhold til European Communities (Natural Habitats) Regulations, 1997, til følge. Denne nationale lovgivning gennemfører Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (herefter habitat-direktivet)[119] i irsk ret.

I habitat-direktivets artikel 4, stk. 2, tredje afsnit, hedder det: "Den liste over lokaliteter, der er udvalgt som lokaliteter af fællesskabsbetydning, og som viser lokaliteter med en eller flere prioriterede naturtyper eller en eller flere prioriterede arter, vedtages af Kommissionen efter fremgangsmåden i artikel 21." Betydningen af denne liste fremgår af samme artikels stk. 5, der bestemmer, at så snart en lokalitet er opført på listen i stk. 2, tredje afsnit, er den omfattet af artikel 6, stk. 2, 3 og 4. Ifølge artikel 6, stk. 2, skal medlemsstaterne træffe passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger. I henhold til stk. 3 skal alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne. Endvidere giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en sådan plan eller et sådant projekt, når de på baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten og med forbehold af stk. 4, har sikret sig, at planen eller projektet ikke skader lokalitetens integritet.

Artikel 17 i den nationale lov kræver i nogenlunde samme vendinger som habitat-direktivets artikel 6, stk. 3, en passende vurdering med hensyn til virkningerne for lokaliteten af et projekt, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for lokalitetens forvaltning, men som kan påvirke lokaliteten væsentligt, under hensyn til bevaringsmålsætningerne for lokaliteten. Hvis ministeren på baggrund af konklusionerne af vurderingen er af den opfattelse, at planen eller projektet kan skade lokalitetens integritet, skal han anlægge sag med påstand om, at projektet eller planen forbydes.

Ministeren anlagde sag under henvisning til nævnte artikel 17. Dommeren i sagen samt begge parters advokater var enige om, at det pågældende bevaringsområde på tidspunktet for ministerens sagsanlæg ikke var omfattet af den kommissionsliste, der var vedtaget i henhold til habitat-direktivets artikel 4,

---

118 [2002] ILRM 94.

119 EFT L 206, s. 7.

stk. 2, tredje afsnit. Deres vurdering var baseret på Domstolens dom af 11. september 2001 (sag C-67/99, Kommissionen mod Irland, Sml. I, s. 5757), ifølge hvilken Irland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivet. I henhold til direktivets artikel 4, stk. 1, omfatter disse forpligtelser fremsendelse af en liste over lokaliteter, hvori det oplyses, hvilke naturtyper efter bilag I og hvilke naturligt hjemmehørende arter efter bilag II der findes på disse lokaliteter. Dommeren fastslog dog, at den pågældende lokalitet på tidspunktet for sagsanlægget faktisk var opført på den liste, der skulle udarbejdes i henhold til den nationale lovgivning, og at der derfor var mulighed for at nedlægge forbud i henhold til denne lovgivning. Dommeren fandt dog, at et sådant forbud først ville være muligt efter en passende vurdering af planens eller projektets virkninger for lokaliteten, helst en "environmental impact assessment" (vurdering af virkningerne for miljøet), for så vidt angår bevaringsmålsætningerne for lokaliteten, trods ministerens påstand om, at direktivet giver mulighed for at kræve nedlæggelse af et forbud.

Stadig i Irland har sagsøgeren i sagen Browne mod Attorney General[120] anfægtet gyldigheden af Rådets forordning (EF) nr. 894/97 29. april 1997 om fastlæggelse af tekniske foranstaltninger til bevarelse af fiskerressourcerne[121]. High Court har dog kunnet afgøre sagen ved at annullere Sea Fisheries (Drift Nets) Order, 1998[122], som følge af tilsidesættelse af Section 15, stk. 2, første afsnit, i den irske forfatning, som bestemmer, at lovgivningsmagten alene tilhører Oireachtas (det irske parlament). Problemet var opstået ved, at ministeren havde opfyldt en række forpligtelser i henhold til Rådets forordning (EF) nr. 1239/98[123] af 8. juni 1998, som ændrer ovennævnte forordning (EF) nr. 894/97, ved en retsakt, der var vedtaget af den udøvende myndighed og ikke af Parlamentet.

Ifølge forordning nr. 1239/98 skal der indføres passende foranstaltninger i tilfælde af manglende opfyldelse af de i forordningen fastsatte forpligtelser. Forordningen er blevet iværksat ved en ministeriel bekendtgørelse, nemlig Sea Fisheries (Drift Nets) Order, 1998, der har indført en lovovertrædelse, der skal påkendes af et nævningeting (*indictable offence*). Da Section 3, Sub-section (iii) i European Communities Act, 1972 - en lov, der letter gennemførelsen af EU-foranstaltninger i irsk ret - imidlertid udtrykkeligt forbyder gennemførelse af en ministeriel retsakt, der indfører en straf for lovovertrædelse, har ministeren vedtaget Sea Fisheries (Drift Nets) Order med hjemmel i Fisheries (Consolidation) Act, 1959. High Court fandt ikke denne lov egnet til at sikre gennemførelsen af EU-foranstaltningerne. Endvidere har lovens anvendelse som hjemmel bevirket, at Section 4 i European Communities Act, 1972, ikke er blevet anvendt. Denne bestemmelse indfører en parlamentarisk kontrol med de retsakter, der gennemfører EU-retten. Således indebar gennemførelsen af forordning nr. 1239/98 ved en ministeriel retsakt i stedet for en parlamentarisk retsakt ikke blot en tilsidesættelse af Oireachtas lovgivningsmæssige monopol, men bidrog tillige til det demokratiske underskud i spørgsmål om gennemførelse af EU-retten.

I Italien har Forfatningsdomstolen ved dom nr. 135 af 11. april 2002[124] kendt spørgsmålet om

---

120 High Court, 6.3.2002.

121 EFT L 132, s. 1.

122 S.I. 267 af 1998.

123 EFT L 171, s. 1.

124 GURI 2002. SS, Edit. strz. s. 26.

foreneligheden med forfatningen af artikel 189 og artikel 266-271 i strafferetsplejeloven, især artikel 266 om reglerne for, hvornår aflytning og overvågning kan tillades, ubeføjet. Spørgsmålet var blevet forelagt af forundersøgelsesdommeren ved Tribunale di Alba. Artikel 266, stk. 2, indeholder et udtrykkeligt forbud mod anvendelse af aflytninger af kommunikationer mellem personer, som befinder sig på de steder, der er anført i straffelovens artikel 614, dvs. i private hjem, som bevismiddel. Således er også videoovervågning af disse steder forbudt. Heraf følger, at der i sådanne tilfælde kræves en tilladelse fra den kompetente dommer, jf. strafferetsplejelovens artikel 189.

Spørgsmålet var opstået i forbindelse med en eventuel konflikt mellem reglerne og principperne om ikke-forskelsbehandling (forfatningens artikel 3) og retten til respekt for hjemmet (forfatningens artikel 14).

For at vurdere foreneligheden med forfatningen af artikel 266, stk. 2, undersøgte Forfatningsdomstolen indledningsvis, om aflytning og overvågning i private hjem i princippet er forbudt ved forfatningsbestemmelserne. Forfatningsdomstolen fastslog, at forfatningens artikel 14, stk. 2, anerkender begrænsninger i retten til respekt for hjemmet netop med henblik på at muliggøre inspektioner, ransagninger og beslaglæggelser. Der gives således mulighed for indtrængen i private hjem hvis det tjener retfærdighedens sag. Endvidere bemærkede Forfatningsdomstolen, at selv retten til respekt for korrespondance og retten til personlig frihed, herunder retten til respekt for hjemmet, kan begrænses, hvis det er begrundet i hensynet til sundhed og offentlig sikkerhed eller er nødvendigt af økonomiske og skattemæssige årsager.

I denne forbindelse fremhævede Forfatningsdomstolen, at der ikke findes støtte for påstanden om, at offentlige myndigheder ikke må begrænse retten til respekt for hjemmet, hverken i den europæiske menneskerettighedskonvention (artikel 8), den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder (artikel 17) eller Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (artikel 7 og 52), som Forfatningsdomstolen, selv om charteret "ikke har nogen retsvirkninger", bør tage hensyn til i betragtning af, at det er udtryk for principper, der er fælles for de europæiske retsordener.

Derimod kan man ikke udelukke, at videoovervågning i private hjem, der ikke har til formål at registrere kommunikationen mellem personer, er forfatningsstridige. I et sådant tilfælde er der kun ét aspekt, der kommer i betragtning, nemlig det, der vedrører indtrængen i hjemmet og hermed også retten til respekt for hjemmet. Selv om både retten til respekt for hjemmet og retten til respekt for korrespondance – jf. ligeledes ovennævnte bestemmelser i den europæiske menneskerettighedskonvention, den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder og Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder – vedrører den generelle beskyttelse af privatlivet, tjener de forskellige formål. Videooptagelser, som ikke vedrører kommunikation mellem personer, skal derfor for at kunne anvendes som bevismidler udtrykkeligt være nævnt i loven. Med andre ord skal de være reguleret af lovgiver under respekt for de i forfatningens artikel 14 omhandlede konstitutionelle garantier.

Ligeledes i Italien er der en anden dom (nr. 445 af 24. oktober-12. november 2002[125]), hvori Forfatningsdomstolen henviser til charteret om grundlæggende rettigheder, og som vedrører foreneligheden med forfatningen af den italienske bestemmelse, der kun giver enlige adgang til

---

125 GURI 2002, SS nº 46, s. 15.

udvælgelsesprøven med henblik på optagelse i *Guardia di finanza* (politiet til bekæmpelse af svig). Forfatningsdomstolen har fastslået, at denne bestemmelse tilsidesætter den grundlæggende ret til at gifte sig, der er fastsat i forfatningens artikel 2 og 29, artikel 16 i verdenserklæringen om menneskerettigheder, artikel 12 i menneskerettighedskonventionen og endelig artikel 9 i charteret om grundlæggende rettigheder.

Stadig i Italien har Appelretten i Rom, da den imødekom en anmodning om retshjælp, ved kendelse af 11. april 2002[126] fastslået, at retten til retshjælp bygger ikke alene på forfatningen, men også på den europæiske menneskerettighedskonvention, hvis principper er "optaget" i EU-retten, jf. EU-traktatens artikel 6.

Appelretten har tillige fastslået, at denne ret fremgår af artikel 47 i charteret om grundlæggende rettigheder, som, selv om dette endnu ikke er indarbejdet i traktaterne, nu "fuldt ud anses for at finde anvendelse som en væsentlig referenceramme, ikke blot for EU-institutionernes virke, men ligeledes for de europæiske retsinstansers fortolkende arbejde, og det i en sådan grad, at der konstant henvises til charteret i EU-institutionernes retsakter, ligesom charteret ved flere lejligheder er blevet nævnt i generaladvokatens forslag til afgørelser i de sager, der behandles af De Europæiske Fællesskabers Domstol".

Ligeledes i Italien er Forfatningsdomstolen blevet anmodet om at tage stilling til foreneligheden med forfatningen af artikel 19, stk. 1, i dekret nr. 688 af 30. september 1982 om tilbagebetaling af afgifter, som forvaltningen uretmæssigt har opkrævet. Den forelæggende ret stillede spørgsmålet om denne bestemmelses forenelighed med det i forfatningens artikel 3 indeholdte forbud mod forskelsbehandling ud fra den betragtning, at bestemmelsen ved at pålægge de personer, der har anmodet om at få tilbagebetalt afgifterne, at bevise, at det økonomiske tab ikke er blevet overvæltet på andre borgere, alene finder anvendelse på interne afgifter og ikke på de i EU-retten fastsatte afgifter. I dom nr. 332 af 1. juli 2002[127] fandt Forfatningsdomstolen spørgsmålet berettiget og bekræftede, at ved afgifter i strid med EU-retten fremgår det af artikel 29 i lov nr. 428 af 29. december 1990, at det påhviler skatte- og afgiftsforvaltningen og ikke borgerne at bevise, at afgifterne henholdsvis er/ikke er blevet overvæltet på andre borgere.

Stadig i Italien har Finansministeriet ført kassationssag til prøvelse af den afgørelse, hvorved Friuli-Venezia Giulia-regionens skattenævn havde stadfæstet den afgørelse, der var blevet truffet af førsteinstansskattenævnet, som havde taget to virksomheders klager til følge. Virksomhederne havde bestridt forvaltningens nægtelse af at indrømme dem de i en regional lov fastsatte skattefritagelser, efter at Europa-Kommissionen i en afgørelse havde fastslået, at fritagelsesordningen var uforenelig med fællesmarkedet. Kassationsretten har ved dom nr. 17564 af 20. december 2001[128] taget ministeriets påstand til følge og under henvisning til Fællesskabets og Italiens retspraksis bemærket, at da Europa-Kommissionens afgørelse indeholder ubetingede og tilstrækkeligt nøjagtige bestemmelser, har den umiddelbar virkning og forrang frem for alle retsakter udstedt i henhold til national ret. Skatte- og afgiftsforvaltningen har således med rette umiddelbart anvendt Kommissionens afgørelse som grundlag for nægtelsen af at yde de fritagelser, som indrømmes virksomhederne ved den regionale lov, der yder statsstøtte, som er uforenelig med fællesmarkedet.

---

126 Giurisprudenza costituzionale 2002, s. 2221-2224.

127 Diritto e pratica tributaria 2002 II, s. 1223-1227.

128 Il fisco: giornale tributario di legislazione e attualità 2002, s. 17800.

I denne dom har Kassationsretten endvidere for første gang udtalt sig om de virkninger, den italienske forfatnings nye artikel 117 kan få hvad angår principperne for forholdet mellem intern ret og EU-ret. I denne bestemmelse hedder det, at "den lovgivende magt udøves af staten og regionerne, som skal overholde forfatningen og *opfylde forpligtelserne i henhold til EU's retsorden* og internationale forpligtelser". Fortolkningsspørgsmålet går ud på, om henvisningen til forpligtelserne i henhold til EU-retten er en nyt parameter til vurdering af den forfatningsmæssige lovlighed af nationale love, som dels gør samtlige retsakter, der er i strid med EU-retten, ugyldige, dels giver Forfatningsdomstolen kompetence til at tage stilling til foreneligheden eller den manglende forenelighed med EU-retten. Kassationsretten har i denne forbindelse fastslået, at hvis denne fortolkning antages, vil det indebære, at det "retspraksissystem", der regulerer forholdet mellem de to retsordener, vil blive "nedbrudt", idet domstolene i tilfælde af en eventuel konflikt mellem en national lov og EU-retten altid vil skulle henvise spørgsmålet om lovens forfatningsmæssige legitimitet til Forfatningsdomstolen. Dette vil endeligt bryde med princippet om EU-rettens forrang frem for italiensk ret.

I Nederlandene har Raad van State i to domme af 23. oktober 2002[129] udtalt sig om artikel 3, stk. 4, i direktiv 76/464/EØF om forurening, der er forårsaget af udledning af visse farlige stoffer i Fællesskabets vandmiljø. Raad van State har for det første fastslået, at denne bestemmelse finder umiddelbar anvendelse. I den konkrete sag drejede det sig om tilladelser til at udlede stoffer fra "den sorte liste", hvilke tilladelser var blevet givet for en ubegrænset tid i strid med bestemmelserne i direktivets artikel 3, stk. 4.

I de to domme er Raad van State gået imod sin faste praksis hvad angår EU-retsakternes umiddelbare virkning i en situation med "tre medspillere" (her den offentlige myndighed, indehaveren af tilladelsen og en tredjemand). Ifølge denne faste praksis er administrative organer forpligtet til uden videre at anvende de ubetingede og tilstrækkeligt nøjagtige bestemmelser, der er indeholdt i et EU-direktiv, og som ikke er blevet gennemført i intern ret i gennemførelsesperioden, også selv om denne anvendelse medfører negative konsekvenser for borgerne. I de to ovennævnte domme finder Raad van State derimod, at en sådan retsakt kun kan finde umiddelbar anvendelse på bekostning af borgerne, såfremt tredjemand har påberåbt sig retsaktens umiddelbare virkning. Der rejser sig dog en række spørgsmål med hensyn til denne holdnings forenelighed med visse domme afsagt af Domstolen, f.eks. *Fratelli Constanzo-*[130]*, Kraaijeveld-*[131]*, Kolpinghuis-*[132]*, Busseni-*[133] og *Arcaro-*[134]dommene.

I en dom af 13. november 2002 synes Raad van State imidlertid endnu en gang at revidere sine

---

129 Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, A./Dagelijks Bestuur van het Hoogheemraadschap van West-Brabant, AB Rechtspraak Bestuursrecht 2002, 417 et A./Dijkgraaf en hoogheemraden van het Hoogheemraadschap Amstel, AB Rechtspraak Bestuursrecht 2002, 418.

130 Dom af 22.6.1989, sag 103/88, Fratelli Costanzo mod Comune di Milano, Sml. s. 1839.

131 Dom af 24.10.1996, sag C-72/95, Kraaijeveld m.fl., Sml. I, s. 5403.

132 Dom af 8.10.1987, sag 80/86, Kolpinghuis Nijmegen, Sml. s. 3969.

133 Dom af 22.2.1990, sag C-221/88, EKSF mod Busseni, Sml. I, s. 495.

134 Dom af 26.9.1996, sag C-168/95, Arcaro, Sml. I, s. 4705.

synspunkter ifølge afgørelserne af 23. oktober 2002[135], idet Raad van State finder, at "når betingelserne for, at borgerne kan påberåbe sig et EU-direktivs bestemmelser for den nationale ret, er opfyldt, er alle offentlige forvaltninger forpligtet til at anvende disse bestemmelser". Det synes at kunne udledes af denne præmis, at det ikke længere er nødvendigt, at tredjemand udtrykkeligt påberåber sig denne bestemmelse.

Efter Domstolens dom i sagen *Arsenal Football Club Plc mod Matthew Reed*[136] har den forelæggende ret[137] i Det Forenede Kongerige fastslået, at Domstolen har overskredet sin kompetence, og at retten derfor ikke er forpligtet til at følge Domstolens afgørelse. Sagen vedrører et søgsmål om varemærkekrænkelse. I 1989 fik det engelske fodboldselskab Arsenal Football Club ordene "Arsenal" og "Arsenal Gunners" samt kanon- og skjoldemblemerne registreret som varemærker for en bred varegruppe. Matthew Reed har siden 1970 solgt souvenirs og andre reklameartikler med tilknytning til fodbold, som næsten alle er forsynet med tegn, der henviser til Arsenal FC, i flere boder, der er sat op uden for klubbens stadion. Matthew Reed oplyser kunderne om, at der ikke er tale om officielle varer, ved et skilt, der klart viser varernes oprindelse. FC Arsenal havde beskyldt Matthew Reed for at sælge varer forsynet med tegn, der er næsten identiske med de registrerede tegn, og anlagt sag om varemærkekrænkelse. Den nationale ret, som behandlede sagen, forelagde Domstolen to præjudicielle spørgsmål om fortolkningen af EU's varemærkeret. Den forelæggende ret ønskede for det første oplyst, om indehaveren af et gyldigt registreret varemærke kan modsætte sig tredjemands erhvervsmæssige brug af dette tegn i forbindelse med varer af samme art som dem, for hvilke varemærket er registreret, når der i forbindelse med den kritiserede anvendelse ikke gives nogen oplysning om varernes oprindelse. I øvrigt ønskede den forelæggende ret afklaret, om den kendsgerning, at den pågældende brug kan opfattes af offentligheden som et tegn på opbakning af, loyalitet over for eller tilslutning til varemærkets indehaver, har nogen indvirkning på varemærkeindehaverens rettigheder.

Domstolen har i sin dom bemærket, at varemærkets afgørende funktion er at garantere den identiske oprindelse af varen eller tjenesteydelsen over for forbrugeren, som dermed sættes i stand til uden risiko for forveksling at adskille varen eller tjenesteydelsen fra varer eller tjenesteydelser med en anden oprindelse. Den eneret, som det registrerede varemærke giver indehaveren af mærket i medfør af direktivets artikel 5, stk. 1, litra a), i direktiv 1989/104/EØF om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning af varemærker, kan nemlig kun begrundes inden for grænserne for denne bestemmelses anvendelsesområde. "Indehaveren vil således ikke kunne forbyde brugen af et tegn, der er identisk med varemærket, for varer af samme art som dem, for hvilke varemærket er registreret, hvis denne brug ikke kan skade hans egne interesser som indehaver af varemærket, når henses til dettes funktioner. Visse former for brug, der alene har beskrivende formål, falder således uden for anvendelsesområdet for direktivets artikel 5, stk. 1, da de ikke gør indgreb i nogen af de interesser, som denne bestemmelse skal beskytte, og derfor ikke er omfattet af begrebet brug i bestemmelsens forstand"[138].

---

135 Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, A. Bosscher/Burgemeester en Wethouders van Lochem, AB Rechtspraak Bestuursrecht 2003, 26.

136 Dom af 12.11.2002, sag C-206/01, Arsenal Football Club, Sml. I, s. 10273.

137 [2002] EWHC 2695 (ch.), ALLER (2003) bind I, s. 137-147.

138 Ibid. præmis 56.

Ifølge Justice Laddie har Domstolen bemærket, at når det ikke er sagsøgtes hensigt, at brugen af mærket skal opfattes som en oprindelsesangivelse, og når brugen rent faktisk ikke opfattes på denne måde af offentligheden, foreligger der ikke nogen varemærkekrænkelse. Under disse omstændigheder burde Domstolen have svaret bekræftende på det første spørgsmål fra den forelæggende ret. Domstolen har imidlertid hverken svaret ja eller nej på dette spørgsmål, men blot fastslået, at "i et tilfælde som det, der foreligger i hovedsagen", kan varemærkets indehaver modsætte sig denne brug i medfør af direktivets artikel 5, stk. 1, litra a).

Justice Laddie henviste til dommens præmis 61: "Eftersom det er fastslået, at tredjemands brug af det pågældende mærke under omstændighederne i hovedsagen kan berøre garantien for varens oprindelse, og at varemærkets indehaver bør kunne modsætte sig denne brug, kan denne konklusion ikke anfægtes med henvisning til den omstændighed, at varemærket i forbindelse med denne brug opfattes som et udtryk for opbakning af, loyalitet over for eller tilslutning til varemærkets indehaver."

Justice Laddie fandt , at Domstolen har draget en konklusion om de faktiske omstændigheder, nemlig at brugen af tegnet kan påvirke garantien for varens oprindelse. Efter at have overvejet ordene "Eftersom det er fastslået" bemærkede dommeren udtrykkeligt, at det er Domstolen, der har foretaget denne konstatering, som afviger fra High Court's konstatering. Justice Laddie finder således, at Domstolen har overskredet sin kompetence, og at han derfor ikke er bundet af dens konklusioner. Han har dog bemærket, at han skal anvende Domstolens konklusioner om de retlige omstændigheder på de faktiske omstændigheder, High Court har konstateret.

Ligeledes i Det Forenede Kongerige har Court of Appeal (Civil Division) i sagen *Secretary of State for the Home Department/International Transport Roth GmbH and others*[139] stadfæstet en appelleret afgørelse fra High Court, hvorefter en lovgivning, der straffer vognmænd, der transporterer ulovlige indvandrere, er i strid med den europæiske menneskerettighedskonvention. Derimod blev afgørelsen omstødt i det omfang, det deri fastslås, at der er sket en tilsidesættelse af EU-retten hvad angår varers frie bevægelighed.

For at dæmme op for bølgen af ulovlig indvandring havde den britiske regering vedtaget en lov (Immigration and Asylum Act 1999), hvori det bl.a. er bestemt, at der i tilfælde af, at der opdages ulovlige indvandrere ombord på lastvogne, skal idømmes enten køretøjets ejer, dets chauffør eller enhver anden person med tilknytning til transporten, bøder på omkring 2 000 GBP pr. person. I øvrigt har myndighederne ret til at tilbageholde lastvognen, indtil bøden er betalt. Selv om loven hjemler ret til at klage til indenrigsministeren, pålægges disse bøder af de administrative myndigheder uden strafforfølgning, og bevisbyrden påhviler vognmanden. High Court, ved hvilken ca. 50 vognmænd og chauffører havde anlagt sag og bestridt denne lovgivnings forenelighed med den europæiske menneskerettighedskonvention og med EU's lovgivning om varers frie bevægelighed, har givet dem medhold. Indenrigsministeren har appelleret afgørelsen.

Hvad angår EU-retten har Court of Appeal ved en flertalsafgørelse og i medfør af Domstolens dom af 5. oktober 1994, som der udtrykkeligt henvises til (sag C-280/93, Tyskland mod Rådet, Sml. I, s. 4973), godtaget indenrigsministerens argument om, at bødeordningens eventuelle virkninger for vognmændenes forretningsmæssige beslutninger, således at vognmændene f.eks. nedsætter antallet

---

139 (2002) EWCA Civ 158.

af afgange til Det Forenede Kongerige eller anvender andre havne og søforbindelser, er for indirekte og usikre til at kunne udgøre en begrænsning af handelen mellem medlemsstaterne eller en foranstaltning med tilsvarende virkning.

Hvad angår den europæiske menneskerettighedskonvention var dommernes holdninger delte. Mens Lord Justice Laws helt tilsluttede sig indenrigsministerens synspunkt, fandt Lord Justice Parker bødeordningen uretfærdig over for vognmændene, hvorfor den udgjorde en tilsidesættelse af menneskerettighedskonventionens artikel 6. Lord Justice Brown bemærkede, at bødeordningen ikke direkte tilsidesætter konventionen, men erkendte dog, at der var tale om en uretfærdighed over for vognmændene. Hvorom alting er, blev førsteinstansrettens afgørelse stadfæstet på dette punkt.

Lord Justice Simon Brown har udtalt herom: "Difficult and worrying as I have found this case to be, in the last analysis, affording all such deference as I believe I properly can to those responsible for immigration control and for devising and enacting the legislation necessary to achieve it, I have come to regard this scheme as, quite simply, unfair to carriers."

Ligeledes i Det Forenede Kongerige har High Court (Divisional Court) for England og Wales i en appelsag haft lejlighed til i en dom afsagt den 18. februar 2002 at præcisere, hvorledes princippet om EU-rettens forrang rent forfatningsretligt sikres i Det Forenede Kongerige[140].

Sagen, der ofte betegnes som "sagen om de metriske martyrer", vedrørte fem handlende, som blev retsforfulgt i England for manglende overholdelse af påbuddet om anvendelse af det metriske mål- og vægtsystem. Fire af de handlende var blevet forfulgt strafferetligt for overtrædelser af den britiske lovgivning på området, mens den femte havde fået afslag på fornyelsen af sin tilladelse til at sælge varer på en offentlig markedsplads, i alle tilfælde med den begrundelse, at de beregnede priserne for samtlige deres varer (frugt og grøntsager og i ét tilfælde fisk) på grundlag af det engelske vægtsystem og ikke det metriske system. Det metriske system var blevet gjort obligatorisk i Det Forenede Kongerige ved en ministeriel bekendtgørelse, nemlig Weights and Measures (Metrication Amendments) Regulations 1994, der var vedtaget til gennemførelse af EU-direktiverne 80/181 og 89/617.

De fem handlende bestred for deres vedkommende gyldigheden af den ministerielle bekendtgørelse, der ændrede Parlamentets lov om mål og vægt, Weights and Measures Act 1985. Faktisk giver European Communities Act 1972 (herefter "ECA") hjemmel til at tillægge den udøvende magt en sådan beføjelse, den såkaldte "Henry VIII-klausul" (en henvisning til denne konges enevældige tendenser), og det er netop med hjemmel i denne klausul, at forpligtelsen til at udtrykke mængder i metriske mål er blevet vedtaget. De tiltalte gjorde til støtte for deres påstande bl.a. gældende, at Henry VIII-klausulen i loven af 1972 stiltiende er blevet ophævet ved loven af 1985.

Efter en grundig gennemgang af reglerne for iværksættelse og overholdelse af princippet om EU-rettens forrang i Det Forenede Kongerige udtalte Lord Justice Laws, at European Communities Act i medfør af common law er en konstitutionel lov, der som sådan ikke stiltiende kan ophæves ved en senere lov. De pågældendes øvrige argumenter – bl.a. argumentet om, at Henry VIII-klausulen alene kan anvendes til at foretage mindre ændringer – blev ligeledes forkastet, således at appelindstævnte

---

140 Thoburn v Sunderland City Council; Hunt v Hackney London Borough Council; Harman and others v Cornwall County Council; Collins v Sutton London Borough Council (2002) CMLR s. 1461-1500.

blev frifundet.

Ifølge Lord Justice Laws kan forholdet mellem EU-retten og Det Forenede Kongeriges ret beskrives således: “(1) All the specific rights and obligations which EU law creates are by the ECA incorporated into our domestic law and rank supreme: that is, anything in our substantive law inconsistent with any of these rights and obligations is abrogated or must be modified to avoid the inconsistency. This is true even where the inconsistent municipal provision is contained in primary legislation. (2) The ECA is a constitutional statute: that is, it cannot be impliedly repealed. (3) The truth of (2) is derived, not from EU law, but purely from the law of England: the common law recognises a category of constitutional statutes. (4) The fundamental legal basis of the United Kingdom's relationship with the EU rests with the domestic, not the European, legal powers. In the event, which no doubt would never happen in the real world, that a European measure was seen to be repugnant to a fundamental or constitutional right guaranteed by the law of England, a question would arise whether the general words of the ECA were sufficient to incorporate the measure and give it overriding effect in domestic law. But that is very far from this case”.